

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ - TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Zajišťování pohledávek po splatnosti

Ensuring of Overdue Receivables

Student: Karolina Branná

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání bakalářské práce

Student: **Karolina Branná**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Téma: **Zajišťování pohledávek po splatnosti**
Ensuring of Overdue Receivables

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Charakteristika pohledávek a jejich zajišťovacích nástrojů
  3. Způsoby zajištění pohledávek po splatnosti konkrétní obchodní společnosti
  4. Vyhodnocení situace a návrhy řešení pohledávek po splatnosti v obchodní společnosti
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- DRBOHLAV, Josef a Tomáš POHL. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 241 s. ISBN 978-80-7357-599-1.
- PILÁTOVÁ, Jana a Jaroslav RICHTER. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi: praktická řešení a vzory, daňová a účetní problematika, vybraná související ustanovení*. Olomouc: ANAG, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7263-534-4.
- RADKOVÁ, Martina. *Exekuce jiné pohledávky*. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-767-6.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

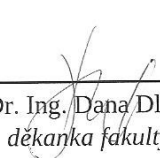
Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

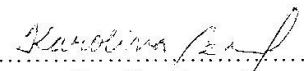

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně. Přílohy č. 1, 2 a 3 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě dne 7. května 2015

.....
Karolina Branná

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK A JEJICH ZAJIŠTOVACÍCH NÁSTROJŮ ...	7
2.1. Vymezení pohledávky	7
2.2. Druhy vzniku pohledávek	8
2.3. Ocenění pohledávek	9
2.4. Zajištění a utvrzení pohledávek	10
2.4.1. Zástavní právo	10
2.4.2. Zadržovací právo	10
2.4.3. Ručení	11
2.4.4. Smluvní pokuta	12
2.4.5. Úrok z prodlení	13
2.4.6. Finanční záruka	13
2.4.7. Směnka	14
2.4.8. Dokumentární akreditiv	15
2.4.9. Postoupení pohledávky	15
2.4.10. Faktoring a forfaiting	16
2.4.11. Dohoda o srážkách ze mzdy	17
2.5. Evidence a inventarizace pohledávek	18
2.6. Opravné položky k pohledávkám a odpis pohledávek	19
2.6.1. Opravné položky	19
2.6.2. Odpis pohledávek	23
2.7. Zánik pohledávek	23
2.7.1. Splnění dluhu	23
2.7.2. Započtení pohledávky	24
2.7.3. Další způsoby zániku pohledávek	24
2.8. Způsoby a postupy při vymáhání pohledávek	26
2.8.1. Mimosoudní vymáhání	26
2.8.2. Soudní vymáhání	27
2.8.3. Soudní výkon rozhodnutí, exekuční řízení	27
2.8.4. Insolvenční řízení	28

3. ZPUSOBY ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK PO SPLATNOSTI KONKRÉTNÍ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI.....	30
3.1. Profil společnosti.....	30
3.2. Charakteristika pohledávek v obchodní společnosti	30
3.2.1. Druhy vzniku pohledávek.....	31
3.2.2. Pohledávky po splatnosti	33
3.3. Opravné položky pohledávek v obchodní společnosti	36
3.4. Způsoby zajištění pohledávek v obchodní společnosti	37
3.5. Způsoby vymáhání pohledávek v obchodní společnosti	39
4. VYHODNOCENÍ SITUACE A NÁVRHY ŘEŠENÍ POHLEDÁVEK PO SPLATNOSTI V OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI	42
4.1. Analýza obchodní společnosti	42
4.1.1. Ukazatelé aktivity.....	42
4.1.2. Ukazatelé likvidity	45
4.2. Vlastní návrhy řešení.....	47
4.2.1. Analýza zákazníka.....	47
4.2.2. Evidence pohledávek.....	48
4.2.3. Vhodné zvolení zajišťovacích nástrojů	49
4.2.4. Stanovení postupu a pravidel při vymáhání pohledávky.....	49
5. ZÁVĚR	50
Seznam použité literatury	52
Seznam zkratk	54
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je „Zajišťování pohledávek po splatnosti“. Smyslem každého podnikatele je provozovat podnikatelskou činnost hlavně za účelem dosažení zisku. Zisku dostáhneme jedině vznikem příjmů a výnosů, což je důsledkem provozování hlavní činnosti. Vznik příjmů je spojen s vystavováním faktur, tedy i se vznikem pohledávek. S pohledávkami se setkává každý podnikatel, jak fyzická, tak i právnická osoba, ne však každý má to štěstí, že všechny jeho pohledávky dlužníci ve stanovené lhůtě uhradí. Bohužel v dnešní době je tento problém velice aktuální a častý.

Pohledávka sama o sobě problémem není, ten hlavní problém, v souvislosti s pohledávkami, nastává až tehdy, kdy se z běžné pohledávky stane pohledávka po splatnosti, která může mít negativní dopad na činnost podniku. Často se mezi dlužníky řadí i funkční firmy, či fyzické osoby se zaručeným majetkem nebo příjmem – subjekty, které ač mají k dispozici platební prostředky, využívají je přednostně k jiným účelům a neuhrazenými fakturami se téměř nezabývají. Ovšem horším případem jsou osoby, které platební prostředky k dispozici nemají vůbec, nebo mají plno dalších dluhů. Pokud nedojde k úhradě pohledávky ve stanovené lhůtě, začíná proces vymáhání. Avšak vymáhání pohledávky například po takovém dlužníkovi, který má dluhy v řádech statisíců nebo dokonce milionů a žádný nebo minimální majetek a příjem, je nejen často zbytečné, ale obyčejně i neúspěšné. Proto by měl každý podnikatel, ve svém vlastním zájmu, nejdříve provést prověření zákazníků, a to například prostřednictvím vyhledávání v insolvenčním rejstříku, ověření v registru exekucí nebo třeba i prověření firem pomocí recenzí na internetu. Zabere to jen pár minut a lze tak předejít velkým nepříjemnostem. Pomůže také vybrání vhodných zajišťovacích prostředků.

Cílem práce je charakterizovat pojem pohledávka, analyzovat reálný stav pohledávek v konkrétní firmě, zhodnotit tento stav ve sledovaném období a určit jaký mají dopad na činnost firmy a na dodavatelsko-odběratelské vztahy, vyvodit a navrhnout případné postupy, které by mohly stávající situaci zlepšit.

V teoretické části se tato bakalářská práce bude zabývat nejprve vymezením pojmu pohledávka, druhy jejich vzniku, a jak tento věřitelsko-dlužitelský vztah zaniká. Budou zde také charakterizovány možné metody, jak předcházet nepříjemným dopadům na podnik, a to zvolením, již zmíněných, vhodných zajišťovacích prostředků, které nám zákon dává k dispozici. Pohledávky po splatnosti lze také vymáhat soudní cestou nebo pomocí specializovaných firem.

Stručná charakteristika konkrétní obchodní společnosti bude provedena v praktické části. Zaměří se na současný stav jejich pohledávek, na to které zajišťovací prostředky využívá, a jak případně řeší jejich vymáhání. Bude sledováno období vzniku pohledávek v letech 2011 až 2013. Následně bude proveden rozbor stavu těchto pohledávek, zhodnocení získaných výsledků a pro tuto společnost bude navrženo možné řešení.

Vzhledem k tomu, že v praktické části bude sledováno období v letech 2011 až 2013, bude použita dřívější právní úprava podle občanského zákoníku a obchodního zákoníku, platné do 31. 12. 2013. Avšak podstatné změny, které podstoupily novelizaci podle nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích, budou popsány a srovnány s dřívější právní úpravou v části teoretické.

Pro rozbor stavu pohledávek a následného dopadu pohledávek na obchodní činnost společnosti, bude zapotřebí použití finanční analýzy, a to konkrétně využití ukazatelů likvidity a aktivity. Výsledky těchto ukazatelů se musejí porovnat s doporučenými hodnotami a na jejich základě se provede vyhodnocení a nápravná opatření.

2. CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK A JEJICH ZAJIŠTOVACÍCH NÁSTROJŮ

2.1. Vymezení pohledávky

Hlavními účastníky závazkového vztahu jsou věřitel a dlužník.

- **Věřitel** – jemu vzniká pohledávka za dlužníkem, po kterém je oprávněn požadovat plnění. Toto označení původně vzniklo ze skutečnosti, že půjčující osoba věřila, že dlužník svou dlužnou částku splatí.
- **Dlužník** – má dluh vůči věřiteli, který je povinný splatit. Dlužníkem může být jak fyzická, tak i právnická osoba.

Pohledávka je tedy nárok podnikatele na úhradu peněžní částky od jiných subjektů - dlužníků. Podnikatel tedy vystupuje v roli věřitele. Typickým příkladem je vystavená faktura odběrateli, kterou má dlužník uhradit ve smluvené lhůtě. Pohledávky nejčastěji zanikají přijatou platbou od dlužníka.

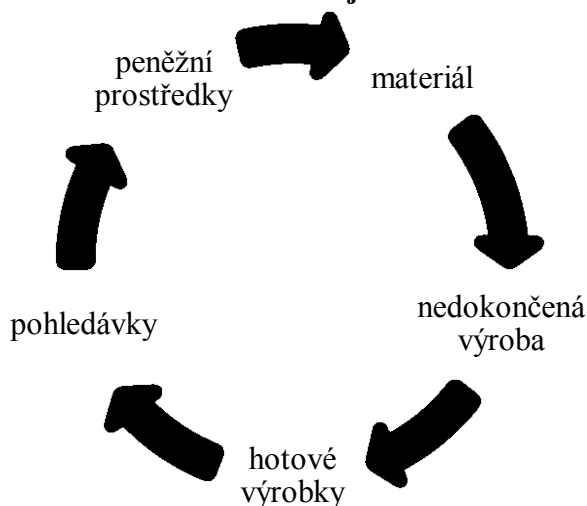
Jsou upraveny zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví; vyhláškou č. 500/2002 Sb., dále Českými účetními standardy, zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů; a zákonem č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

Pohledávky jsou součástí oběžného majetku – aktiv podniku. Oběžný majetek podnik využívá k zajištění své hlavní činnosti. V podniku tento majetek mění svoji formu, během výrobního procesu se spotřebovává, na rozdíl od dlouhodobého majetku, který se opotřebovává. Využívá se krátkodobě, to znamená do 1 roku. Náklady vložené do oběžného majetku by se měly rychle vracet ve formě tržeb. (Řežňáková a kol., 2010) Jak probíhá výrobní proces oběžného majetku, můžeme vidět na **Obrázku 2.1**.

Pohledávky lze rozdělit podle splatnosti na krátkodobé a dlouhodobé. Mezi krátkodobé se řadí ty se splatností kratší než 1 rok, mezi dlouhodobé se splatností delší než 1 rok.

Dalším způsobem je rozdělení pohledávek na vlastní a cizí. **Vlastní** pohledávky vznikají ze závazkového vztahu, kdy věřitel poskytne dlužníkovi např. službu, dodá zboží, poskytne půjčku apod. **Cizí** pohledávky vznikají z pohledávek vlastních, a to v důsledku změny věřitele. Nejčastěji se jedná o postoupení, vkladem nebo děděním pohledávky.

Obrázek 2.1 - Koloběh oběžného majetku

Zdroj: Vlastní grafická úprava koloběhu oběžného majetku

Důležitým předpokladem vzniku pohledávky a pro její případnou možnost uplatnění je uzavření písemné smlouvy. Při sestavování takovéto smlouvy je zejména důležité přesně stanovit obsah smlouvy, jaké jsou dodací a platební podmínky, úroky z prodlení či smluvní pokuty. Jakékoliv případné změny by se měly řešit písemným dodatkem se souhlasem všech zúčastněných stran. Pozornost věnována podrobnému sepsání smlouvy je jednou z nejlepších záruk pro splnění závazku. (Bařinová a Vozňáková, 2003)

Dále by se měl podnikatel zajímat o to, s kým vlastně tuto smlouvu uzavírá. Je důležité mít o svém obchodním partnerovi jisté informace. Například ve veřejně přístupných výročních zprávách můžeme zjistit, jak si náš obchodní partner stojí z finančního hlediska. Dále můžeme čerpat informace z registru dlužníků, či z obyčejných recenzí na internetu.

2.2. Druhy vzniku pohledávek

Pohledávky vznikají na základě celé řady právních úkonů, zejména však ze smluv. Nejčastěji vznikají pohledávky při **obchodním styku**. Jsou to pohledávky, které vyplývají z předmětu podnikatelské činnosti, tedy z prodeje zboží, služeb a výrobků. Dokladem je faktura vystavená. **Ostatní pohledávky** vznikají například při reklamacích, nároků z poskytnutých půjček, odpočtů daní nebo ze soudních rozhodnutí.

Dalším typem jsou pohledávky **z titulu poskytnutých záloh dodavatelům**. Vznikají tehdy, když zaplatíme zálohu dodavateli ještě před splněním dodávky. Jedná se například o zaplacené zálohy na pořízení dlouhodobého majetku, na pořízení zásob, či na pořízení materiálu.

2.3. Ocenění pohledávek

Problematika oceňování pohledávek je upravena v zákonem o účetnictví § 25, kde je také vymezen okamžik pro ocenění pohledávek, tedy vznik a zánik pohledávky. Dále je upravena vyhláškou č. 500/2002 Sb., a Českými účetními standardy.

Pohledávky se oceňují těmito způsoby:

Tab. 2.1 – Způsob ocenění pohledávek

Způsob ocenění pohledávek	
Požizovací cena	Takto se oceňují pohledávky vzniklé úplatou, či vkladem. Součástí pořizovací ceny jsou také náklady přímé související s pořízením, např. náklady na znalecké ocenění, provize a odměny právníkům.
Jmenovitá hodnota	Jmenovitou hodnotou oceníme pohledávky v době jejich vzniku.
Reálná hodnota	Jedná se o zvláštní formu oceňování pohledávek ke dni roční závěrky a při účtování o opravných položkách. Je upraveno v § 27 zákona o účetnictví.
Cizí měna	V případě, že máme pohledávku, která je vyjádřena v cizí měně, musíme ji před zaúčtováním převést na korunovou hodnotu, tedy na českou měnu. Účetní jednotka musí mít vnitřním předpisem stanoveno, jaký kurz bude k tomuto účelu používat. Podle zákona o účetnictví to může být aktuální denní kurz ČNB, nebo pevný kurz stanovený účetní jednotkou, a to opět ve vazbě na kurz ČNB. Dále je potřeba stanovit okamžik uskutečnění účetního případu.

Zdroj: Pilátová a Richter, 2011

2.4. Zajištění a utvrzení pohledávek

V dnešní době, kdy platební morálka je na nízké úrovni, je nezbytné v plné míře využívat prostředky, kterými zákon dává možnost věřitelům se chránit. Existuje několik způsobů, jak můžeme pohledávky zajistit a utvrdit. Rozdíl mezi prostředky zajišťujícími pohledávky a utvrzujícími pohledávky spočívá v tom, že zajištěním pohledávky je možno plnění dluhu nahradit, zatímco utvrzení pouze utvrzuje v tom, že pohledávka v době uznání existovala.¹ V následujících podpodkapitolách si tyto prostředky více přiblížíme.

2.4.1. Zástavní právo

Zástavní právo je nejčastějším prostředkem k zajišťování pohledávek a také asi tím nejspolehlivějším při minimálních nákladech. Toto právo je upraveno občanským zákoníkem. Dá se jím zajistit jak již existující, tak i budoucí závazek a zajišťuje pohledávku včetně jejího příslušenství. Předmětem zástavního práva je zástava. Tou může být movitá nebo nemovitá věc, ale i například jiná pohledávka nebo právo.

Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou, v níž si strany ujednájí, co je zástavou a pro jaký dluh bude zřízena. Účastníky takovéto smlouvy jsou:

- **zástavní věřitel** – věřitel ze závazkového vztahu,
- **zástavní dlužník** – dlužník ze závazkového vztahu,
- **zástavce** – vlastník předmětu zástavy. Většinou jde o tutéž osobu, jako zástavní dlužník, ale může jít i o osobu odlišnou.

Poskytnutím zástavy dává zástavce věřiteli záruku za splnění povinnosti dlužníka. Pokud dojde k tomu, že dlužník svůj dluh řádně a včas nesplní, má věřitel právo uspokojit svou pohledávku výkonem zástavního práva. Ten zásadně spočívá ve zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě či prodejem zástavy dle zvláštního zákona.

2.4.2. Zadržovací právo

Spočívá v tom, že kdo má povinnost vydat cizí movitou věc (např. nějaký předmět), kterou má u sebe, ji může zadržet k zajištění své pohledávky, kterou má proti osobě, které by jinak byl povinen věc vydat. Pro lepší porozumění si můžeme tuto situaci představit v těch případech, kdy má podnikatel u sebe věc, kterou pro zákazníka opravuje nebo uschovává.

---

¹ DOLEČEK, Marek. *BusinessInfo.cz: Pohledávky* [online]. 22.3.2006. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pohledavky-ppbi-51112.html#!&chapter=2>

Zadržovací právo plní zajišťovací funkci podobně jako zástavní právo, ale na rozdíl od zástavního práva nevzniká na základě dohody, ale jednostranným aktem – zadržením věci, což se děje proti vůli dlužníka.

Věřitel může zadržet cizí movitou věc jen tehdy, má-li ji u sebe "právem", tedy pokud ji získal na základě smlouvy nebo jiného právního důvodu. V případě, že věc získal lstí nebo jinak "neprávem", jejím zadržením nemůže zadržovací právo vzniknout. (Pilátová a Richter, 2011)

Jakmile dojde k zadržení věci, musí věřitel dlužníka informovat a sdělit mu důvod, proč k tomuto způsobu přistoupil. Toto právo šlo do 31. 12. 2013 v zásadě uplatnit jen pro zajištění již splatného dluhu. Ale v případě, kdy hrozí, že dlužník svůj dluh nesplní, protože není schopen splácet ani své další dluhy, může věřitel věc zadržet i před momentem splatnosti dluhu. Navíc NOZ nově umožňuje zadržet věci pro zajištění dosud nesplatného dluhu i v případech, kdy dlužník měl dluh zajistit a neučinil tak, a když dlužník prohlásí, že dluh nesplní.²

Zadržovací právo zaniká úhradou, nebo jiným zánikem zajištěné pohledávky, zánikem zadržené věci, dobrovolným vydáním zadržené věci dlužníkovi, případně vydáním zadržené věci s tím, že se věřitel a dlužník dohodnou na tom, že dlužník poskytne jinou jistotu pro zajištění dané pohledávky. Dle NOZ musí být tato jistota dostatečná a může ji poskytnout i jiná osoba, než dlužník.

2.4.3. Ručení

Dalším způsobem, jakým lze zajistit pohledávku, je ručení. Je zvlášť upraveno pro občanskoprávní vztahy (v občanském zákoníku) a zvlášť pro obchodní závazkové vztahy (v zákonu o obchodních korporacích). Vystupují zde tři účastníci vztahu:

- **věřitel,**
- **dlužník,**
- **ručitel** – vždy jiná osoba, než dlužník.

---

² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Novinky v zástavním a zadržovacím právu* [online]. 2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/vecna-prava/konkretni-zmeny/novinky-v-zastavnim-a-zadrzovacim-pravu/>

Spočívá v tom, že ručitel na sebe vezme povinnost uhradit pohledávku věřitele, jestliže tak neučiní dlužník. Jde o dohodu mezi věřitelem a ručitelem. Vzniká tak úplně nový závazek, který musí být doložen písemným prohlášením.

Za jednu pohledávku se může zaručit i více ručitelů. Ručitel může ručit za celou pohledávku, nebo pouze za její část. V případě, že je dluh takto zajištěn, je věřitel povinen dlužníka písemně vyzvat k úhradě. Ručitel, který splnil dluh, je poté oprávněn požadovat na dlužníkovi náhradu za plnění poskytnuté věřiteli.

2.4.4. Smluvní pokuta

Jestliže si strany pro případ porušení smluvní povinnosti dojednávají smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, a to i když oprávněnému účastníkovi porušením povinnosti nevznikne žádná škoda. Smluvní pokuta má funkci sankční a preventivní.

- **Podle starého občanského zákoníku**

Povinnost zaplatit smluvní pokutu nevzniká ze zákona, ale je ji třeba zakotvit a sjednat v kupní smlouvě. Tato pokuta může být sjednána jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení. Dlužník není povinen smluvní pokutu zaplatit, pokud porušení povinnosti prokazatelně nezavinil. Smluvní pokuta má i reparační funkci, v podobě alespoň částečného odčinění majetkové újmy, která zpravidla vznikne věřiteli tím, že dlužník svůj závazek nesplnil. I když dlužník zaplatí smluvní pokutu, závazek tímto nezaniká. V případě nesplnění závazku zaplatit smluvní pokutu, platí dlužník úroky z prodlení za opožděnou úhradu. (Drbohlav a Pohl, 2011)

- **Podle nového občanského zákoníku**

V NOZ je nyní smluvní pokuta zařazena mezi způsoby utvrzení dluhu (ve starém občanském zákoníku byla řazena jako zajišťovací prostředek). Další změnou je, že povinnost dlužníka k zaplacení smluvní pokuty vzniká i v případě, kdy dlužník porušení smluvních povinností nezavinil. Ačkoliv smluvní strany se mohou domluvit, že vznik nároku na úhradu smluvní pokuty se bude vázat na zaviněné porušení smluvních povinností. NOZ umožňuje sjednat smluvní pokutu i v jiném než peněžitém plnění. NOZ dále nevyžaduje písemnou formu, avšak vzhledem k náročnosti případného dokazování, lze písemnou formu jedině doporučit.³

---

³ DROBIŠ, Zbyněk. FINANCE MEDIA A. S. *Smluvní pokuta v obchodněprávních vztazích* [online]. 12.06.2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/420544-smluvni-pokuta-v-obchodnepravnich-vztazich/>

2.4.5. Úrok z prodlení

Úrok z prodlení je platba, na kterou má věřitel nárok, pokud dlužník nesplnil své povinnosti a včas nesplatil svůj peněžitý závazek ledaže dlužník není za prodlení odpovědný. Nejedná se o sankci, ale o náhradu ceny peněz, tedy náhrada za věřitelovu nemožnost jimi ke dni splatnosti disponovat. Dlužníkovi začínají běžet úroky dnem, kdy nedodržel datum splatnosti, až do dne zaplacení.⁴

Výši úroku z prodlení stanoví vláda nařízením, avšak pokud si strany ujednají výši úroku z prodlení ve smlouvě při pořizování zboží, mohou použít i tuto výši úroků, a to i ve vyšší či nižší hodnotě, než zákonné. V tomto se liší nová a dřívější právní úprava. Dle předchozí právní úpravy se nešlo odchýlit od zákonných úroků z prodlení. Dle NOZ výše úroku z prodlení odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů. Procentní sazba úroků zůstává a bude zůstávat pro konkrétní případ (započatého a trvajícího) prodlení stejná, i když se později změní repo sazba ČNB.

Do 31. 12. 2013 odpovídala výše úroku z prodlení výši repo sazby stanovené ČNB navýšené o 8% platné pro poslední den kalendářního pololetí, které předchází pololetí, ve kterém došlo k prodlení s tím, že výše úroku z prodlení zůstává stejná po celou dobu prodlení.

2.4.6. Finanční záruka

Podle Zákona č. 89/2012 Sb., § 2029 odst. 1, Občanského zákoníku finanční záruka vzniká prohlášením výstavce v záruční listině, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině. Je-li výstavcem banka, zahraniční banka nebo spořitelni a úvěrní družstvo, jedná se o bankovní záruku. Dříve byla možnost vystavit finanční záruku právě jen bankám (bankovní záruka), NOZ však umožňuje uzavřít finanční záruku všem právnickým i fyzickým osobám (finanční záruka).

Základem finanční i bankovní záruky je tedy tzv. *záruční listina* a vyžaduje se vždy v písemné formě.

---

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník § 1970. Také dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

2.4.7. Směnka

Jedním z nejvyhledávanějších a nejoblíbenějších prostředků k zajištění pohledávek je pro svou jednoduchost směnka. V obchodní praxi se využívá již více než 800 let.

Právní úprava v České republice je obsažena v následujících právních normách:

- **Zákon č. 191/1950 Sb.**, směnečný a šekový, ve zněních pozdějších předpisů,
- **Zákon č. 591/1992 Sb.**, o cenných papírech, ve zněních pozdějších předpisů,
- **Zákon č. 99/1963 Sb.**, občanský soudní řád, ve zněních pozdějších předpisů.

Zákon bere směnku jako převoditelný cenný papír, který má úvěrovou a platební funkci. Směnka, jak již bylo řečeno, může být i platebním prostředkem, protože dlužník může svůj dluh věřiteli splatit tím, že na něho směnku převede. Rozlišujeme směnku:

- **cizí** – jedná se o písemný příkaz výstavce (trasanta) třetí osobě (směnečníkovi, trasátovi), aby místo něho zaplatila jeho věřiteli (remitentovi) stanovenou částku ke dni splatnosti;
- **vlastní** – ta je písemným závazkem výstavce, že zaplatí jiné osobě (věřiteli) stanovenou částku ke dni splatnosti. (Kovařík, 2009)

Směnku můžeme převádět i na jiné osoby, a to pomocí rubopisu, ve kterém je vyjádřena žádost majitele směnky, že směnku převádí dalšímu majiteli.

Každá směnka, aby byla platná, musí obsahovat všechny náležitosti stanovené zákonem. Směnka, která neobsahuje třeba jednu jedinou podstatnou náležitost, není platnou směnkou. Zákonné náležitosti najdeme taktéž v zákoně č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový a jsou následující⁵:

- označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;
- bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;
- údaj splatnosti;
- údaj místa, kde má být placena;
- jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;

---

⁵ DOLEČEK, Marek. *BusinessInfo.cz: Směnky* [online]. 1.1.2014. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/smenky-ppbi-51213.html#!>

- datum a místo vystavení směnky;
- podpis výstavce⁶.

2.4.8. Dokumentární akreditiv

Jak tvrdí Pilátová a Richter (2009, s. 23): „*Ačkoliv obchodní zákoník v §682 až §691 neřadí akreditiv přímo mezi prostředky k zajištění závazku, lze konstatovat, že použití akreditivu při uskutečňování obchodních plateb dává věřiteli vyšší stupeň jistoty než přímý platební styk.*“

Jedná se o písemný závazek banky, která se zavazuje na základě žádosti klienta (odběratel, kupující) na jeho účet zaplatit druhé straně (dodavatel, prodávající), jestliže tato strana splní do určité doby předem stanovené podmínky. Mezi hlavní výhody dokumentárního akreditivu patří to, že dodavatel má při splnění akreditivních podmínek jistotu zaplacení. Akreditiv také můžeme odprodat a tím okamžitě získat peněžní prostředky. Další výhodou je i to, že věřitel může získat výhodnější platební podmínky. Věřiteli tedy vzniká pohledávka za bankou, která je mnohem likvidnější, než pohledávka vůči odběrateli. Nevýhodou je náročnější technika a vyšší náklady na zpracování.⁷

2.4.9. Postoupení pohledávky

Problematika postoupení pohledávky neboli cese, je od 1. 1. 2014 upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění ustanovení § 1879 až § 1887. Nová právní úprava nepřináší žádné podstatné změny, některé aspekty jsou však více upřesněny. Nejdříve si ujasníme účastníky vztahu:

- **postupník** – ten, kterému se postupuje pohledávka (nový věřitel),
- **postupitel** – ten, kdo postupuje pohledávku postupníkovi (původní věřitel).

Jedná se o smluvní převod pohledávky postupitelem postupníkovi. Zpravidla se jedná o prodej, ale může nastat i bezúplatné postoupení, např. vklad. Tento převod je možný i bez souhlasu dlužníka. S postoupenou pohledávkou přechází na nového věřitele i její příslušenství a všechna práva s ní spojená. Postupitel je povinen dlužníkovi bez zbytečného odkladu tuto skutečnost oznámit. Postupitel, podle § 1885 odst. 1 NOZ, odpovídá

⁶ Zákon č. 191 ze dne 20. prosince 1950, (zákon směnečný a šekový). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1950, částka 73.

⁷ HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR. *Dokumentární akreditiv* [online]. 2013 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/inmp/knihovna-informaci-pro-podnikani/zahranicni-obchod-a-preshranicni-poskytovani-sluzeb/platebni-a-dodaci-podminky-v-zahranicnim-obchode/dokumentarni-akreditiv.aspx>

postupníkovi až do výše přijaté úplaty s úroky za to, že pohledávka existovala a ručí za její dobytost. Za stav pohledávky po postoupení postupníkovi postupitel neodpovídá, protože věřitelem se stává postupník a přecházejí na něho veškerá práva a povinnosti, která vyplývají z pohledávky.

2.4.10. Faktoring a forfaiting

„Podstatou faktoringu i forfaitingu je odkup pohledávek. Potřebuje-li firma okamžitě finanční prostředky, může odprodat své pohledávky.“ (Srpková, Svobodová, Skopal a Orlík 2011, str. 150)

- **Faktoring**

Podstatou faktoringu je převzetí a odkoupení krátkodobých pohledávek z obchodního styku před lhůtou splatnosti specializovanou firmou od majitele pohledávky. Mezi účastníky je uzavřena faktoringová smlouva, poté věřitel předá faktoringové společnosti (faktor) všechny faktury související s odkupovanou pohledávkou. (Rejnuš, 2014)

Po podstoupení pohledávky faktor poskytuje věřiteli finanční prostředky, které byly dohodnuty ve smlouvě. Výše se pohybuje okolo 60-80 % z celkové částky pohledávky. Po úhradě pohledávky dlužníkem na účet faktora dochází k zúčtování transakce a věřiteli je vyplacen zbytek hodnoty pohledávky, snížený o provizi faktoringové společnosti. (Řežňáková, 2012)

- **Forfaiting**

Jedná se o odkup střednědobých a dlouhodobých pohledávek specializovanou forfaitingovou firmou (forfaitérem), které jsou nějakým způsobem zajištěny, buď bankovní zárukou, směnkou s bankovním ručením, nebo dokumentárním akreditivem zpravidla s odloženou splatností. Forfaitér může odkoupit existující pohledávku, ale lepší je, když forfaitová smlouva je připravována spolu s dodavatelsko-odběratelskou smlouvou. (Řežňáková, 2012)

Faktoring je vhodný především pro ty společnosti, které dodávají zahraničním odběratelům zboží, výrobky, či služby ve větší hodnotě, zejména pak investiční celky. Díky forfaitingu omezí rizika spojená s odběratelem, jednak získají provozní kapitál, na který by jinak čekaly velmi dlouhou dobu (Polouček a kol., 2006). Forfaitingová společnost si, obdobně jako u faktoringu, strhne provizi a diskont.

Od faktoringu se tedy hlavně liší tím, že jde především zaměřen na zahraniční obchod, a dále tím, že v případě forfaitingu se odkupují pouze zajištěné pohledávky. Další rozdíly jsou zaznačeny v **Tab. 2.2**.

Tab. 2.2 - Rozdíly mezi faktoringem a forfaitingem

Pohledávky	Se splatností	Za subjektem	Zajištěné	Postupované
Faktoring	krátkou	domácím	nijak	ve skupinách
Forfaiting	dlouhou	zahraničním	např. směnkou	samostatně

Zdroj: HLAVÁČ, Petr. www.mesec.cz [online]. 22. 3. 2006. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/jak-vam-muze-poslouzit-factoring-nebo-forfaiting/>

2.4.11. Dohoda o srážkách ze mzdy

Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů je upravena NOZ v § 2045 až 2047. Srážky ze mzdy mohou být provedeny na základě dohody o srážkách ze mzdy nebo k uspokojení závazků zaměstnance. Uzavírat dohodu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem lze za účelem uspokojení pohledávky zaměstnavatele, tj. splnění dluhu zaměstnance vůči zaměstnavateli, dále mohou uzavřít dohodu o srážkách k uspokojení jiného závazků zaměstnance, který vznikl v právním vztahu k třetí osobě. Podle NOZ lze dluh zajistit dohodou věřitele a dlužníka o srážkách ze mzdy nebo platu, z odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek, nebo z náhrady mzdy nebo platu nepřesahující jejich polovinu.

Podle dřívější právní úpravy nebylo stanoveno, že nesmí přesáhnout polovinu mzdy, platu atd.... Nová právní úprava dále nepřevzala obsah, který možnost uzavření dohody o srážkách omezoval jen na pohledávky výživného nebo na jiné případy, které by stanovil zákon. Podle dřívější právní úpravy se k dohodě o srážkách ze mzdy k uspokojení pohledávek výživného nevyžadoval souhlas plátce mzdy. Všechny dohody o srážkách ze mzdy, uzavírané po 31.12.2013, však vyžadují předchozí souhlas zaměstnavatele (plátce mzdy), a to i kdyby jejich účelem bylo placení výživného.

Proti plátcí mzdy nebo platu nabývá věřitel práva na výplatu srážek okamžikem, kdy byla plátcí dohoda předložena. (Pilátová a Richter, 2011)

2.5. Evidence a inventarizace pohledávek

• Evidence pohledávek

V každé obchodní korporaci je vhodné vést evidenci svých pohledávek. Takováto evidence se dá vést jak v papírové, tak i v elektronické podobě. Pokud se jedná o věřitele s malým množstvím dlužníků, může použít právě papírovou podobu evidence. Avšak pro větší firmy je lepší vést elektronickou evidenci, i když papírová podoba se úplně nahradit nedá, jelikož existují originály kupních smluv, rozhodnutí soudu apod. Díky této evidenci společnost získá užitečný přehled například o:

- celkovém stavu pohledávek k určitému datu;
- platebních zvyklostech - podle každého individuálního zákazníka, jestli platí včas, nebo se zpožděním apod.;
- tzv. stáří pohledávek - zde si můžeme rozdělit pohledávky na pohledávky do splatnosti, s týdenním zpožděním, měsíčním zpožděním apod.

Na evidenci pohledávek by společnost měla pověřit odborníka. V dnešní době existují i speciální soukromé firmy, které se evidencí pohledávek profesionálně zabývají. Ovšem toto je spojeno s dalšími náklady.

• Inventarizace pohledávek

Zákon o účetnictví stanovuje pro účetní jednotku povinnost provádět inventarizaci. Zjišťuje se skutečný stav majetku, pohledávek a závazků zachycených v účetnictví. Provádí se k rozvahovému dni, ke kterému se stanovuje účetní závěrka jako řádná nebo mimořádná.

U pohledávek je účelem je zjistit, zda:

a) **stav pohledávek v účetnictví odpovídá skutečnému stavu**

Porovnání účetního stavu se skutečným stavem se provádí dokladovou inventurou.

b) **reálná hodnota pohledávek není nižší, než je jejich účetní hodnota**

Porovnání reálné hodnoty pohledávek s jejich účetní hodnotou se provádí především ve vztahu ke splatnosti pohledávky. U pohledávek po lhůtě splatnosti se hodnotí doba, která uplynula od této splatnosti. Výše rizika nesplacení pohledávky se vyjadřuje opravnou položkou (Štohl, 2012)

Jedná se o dokladovou inventuru. Tato inventarizace je založena na porovnání dokladů. Spočívá v tom, že stav zjištěný v našem účetnictví se ověřuje písemným potvrzením od jednotlivých dlužníků. Údaje jsou zapisovány do inventurního soupisu v peněžním vyjádření.

2.6. Opravné položky k pohledávkám a odpis pohledávek

2.6.1. Opravné položky

Funkcí opravných položek je upravit ocenění příslušného majetku v případě, že se při jeho inventarizaci prokáže, že tržní cena tohoto majetku je přechodně nižší, než cena, v níž je majetek zachycen v účetnictví. V našem případě jde hlavně o pohledávky po lhůtě splatnosti, u kterých existuje riziko, že nebudou dlužníkem uhrazeny v plné výši. (Štohl, 2012)

Pokud by pohledávky po splatnosti zůstaly v účetnictví v prvotní nominální hodnotě, účetní závěrka na konci roku by neposkytovala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace podniku – nadhodnocoval by se stav majetku (aktiv). Opravné položky k pohledávkám lze rozčlenit na **účetní a daňové**.

- **Účetní opravné položky**

Tyto opravné položky k pohledávkám nemají žádný vliv na daňový základ, nejsou tedy ani daňově účinné. Záměrem je snížit ocenění pohledávky v účetnictví, kdy snížení nemá trvalou povahu. Tvoří se na základě interní podnikové směrnice a používají se různé systémy, které jsou založeny na pohledávkách z hlediska doby po splatnosti, např.:

- u pohledávky po lhůtě splatnosti 180 až 365 dní, je opravná položka 50% k pohledávce;
- u pohledávky po lhůtě splatnosti nad 365 dní, je opravná položka 100% k pohledávce. (Ryneš, 2010)

- **Daňové (zákonné) opravné položky**

Jedná se o opravné položky tvořené podle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. Touto tvorbou chce účetní jednotka dosáhnout na vrácení zdaněných výnosů v minulosti. Podle zákona o daních z příjmů patří opravné položky mezi daňově uznatelné náklady, pokud splňují požadavky zákona o rezervách.

Zákon o rezervách umožňuje vytvářet opravné položky k těmto typům pohledávek:

- k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení (§ 8);

- k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994 (§ 8a);
- k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh (§ 8b);
- k pohledávkám do 30 000kč (§ 8c).

Stane-li se, že bude pohledávka uhrazena, nebo se pohledávka odepíše jako nedobytná, zruší se opravná položka jako snížení nákladů, čímž se daňový základ znovu zvýší. Věřitel nesmí tvořit tyto daňové opravné položky k pohledávkám, pokud má k dlužníkovi současně splatné závazky a neprovede zápočet těchto vzájemných pohledávek. Výjimku však tvoří opravné položky za dlužníky, kteří jsou v insolvenčním řízení. Opravné položky se podle zákona o rezervách tvoří za zdaňovací období. U fyzických osob se tím rozumí kalendářní rok. U právnických osob pokud trvá alespoň 12 kalendářních měsíců, nebo pokud je to doba kratší než 12 měsíců, ale začíná rozhodným dnem fúze, přechodu jmění na společníka, anebo rozdělení obchodní společnosti či družstva. (Pilátová, 2011)

- **Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994**

Protože došlo k novelizaci zákonů a k podstatným změnám v oblasti těchto opravných položek, rozdělíme si je na opravné položky podle staré a podle nové právní úpravy.

- **Podle dřívější právní úpravy**

Podle §8 zákona o rezervách, mohou opravné položky k nepromlčeným pohledávkám, jejichž tvorba je nákladem na dosažení a udržení příjmů a pokud rozvahová hodnota nepřesáhne 200 tis. Kč, tvořit poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví v období, za které se podává daňové přiznání. V případě, že od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než 6 měsíců, může si účetní jednotka vytvořit opravnou položku až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Rozvahová hodnota se stanoví buď jako její pořizovací cena, nebo jmenovitá hodnota.

Vytvářet opravnou položku vyšší než 20 %, lze jen v případě, bylo-li ohledně těchto pohledávek zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení podle zvláštního právního předpisu. Při tvorbě opravných položek jsou pohledávky rozděleny na dvě skupiny, a to na pohledávky, jejichž rozvahová hodnota v okamžiku vzniku nepřesáhne částku 200 tis. Kč a na pohledávky, které tuto částku přesáhnou (nad 200 tis. Kč). V následujících tabulkách **Tab. 2.3** a **Tab. 2.4** jsou uvedeny procentní hodnoty do výše neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávek.

Tab. 2.3 – Daňové opravné položky k pohledávce do 200 000 Kč

Uplynutí více než	Výše neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
12 měsíců	33%
18 měsíců	50%
24 měsíců	66%
30 měsíců	80%
36 měsíců	100%

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů zákona o rezervách

Dále podle § 8 zákona o rezervách je stanoveno, že v případě, když rozvahová hodnota pohledávky je vyšší než 200 tis. Kč mohou v období, za které se podává daňové přiznání, vytvářet poplatníci opravné položky, pokud bylo ohledně těchto pohledávek zahájeno rozhodčí řízení podle zvláštního právního předpisu, jehož poplatník daně z příjmu řádně a včas činí úkony potřebné k uplatnění svého práva za podmínky, že od konce sjednané lhůty splatnosti uplynulo více než 6, 12, 18, 24 či 36 měsíců. K pohledávkám v částce vyšší než 200 tis. Kč se procentní hodnoty, ve vztahu k pohledávkám do 200 tis. Kč liší.

Tab. 2.4 – Daňové opravné položky k pohledávce vyšší než 200 000 Kč

Uplynutí více než	Výše neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
12 měsíců	20%
18 měsíců	33%
24 měsíců	50%
30 měsíců	66%
36 měsíců	100%

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů zákona o rezervách

○ **Podle nové právní úpravy**

Pro pohledávky, které vzniknou po 1. 1. 2014 podléhají novelizaci zákona o rezervách. Hlavní změny se týkají zrušení povinnosti zahájit soudní, nebo podobné řízení pro pohledávky nad 200 000 Kč až na jednu výjimku, a změny v povolených procentech a lhůtách po splatnosti. Výjimka se týká pohledávky nabyté postoupením, jejíž rozvahová hodnota

bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku byla vyšší než 200 000 Kč. Došlo ke zjednodušení pravidel. A to, pokud od konce sjednané doby splatnosti pohledávky uplynulo více než 18 měsíců, mohou tvořit až do výše 50 % neuhrazené hodnoty pohledávky, jestliže uplyne více než 36 měsíců až do výše 100% neuhrazené rozvahové hodnoty.

- **Opravné položky k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh**

Tyto opravné položky mohou vytvářet pouze poplatníci, kteří vedou účetnictví a kteří ručí za celní dluh podle celního zákona. Tito poplatníci pak vytvářejí opravné položky jen do výše hodnoty pohledávky, která odpovídá úhradě celního dluhu.

- **Opravné položky u pohledávek do 30.000 Kč (drobné pohledávky)**

Zákon o rezervách v § 8c dovoluje podnikatelům vytvářet od 1. 1. 2006 opravné položky ve výši 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Musí však být splněny například tyto podmínky.

- Nesmí se jednat o pohledávku promlčenou; z úvěrů a půjček; záloh; smluvních pokut a úroků z prodlení.
- Nelze vytvářet opravnou položku k drobným pohledávkám, pokud už je k této pohledávce vytvořena opravná položka v konkursním řízení, dle § 8 ZoR.
- V momentu vzniku pohledávky nesmí být rozvahová hodnota pohledávky (bez příslušenství) vyšší než 30 000 Kč.
- Musí uplynout více jak 12 měsíců po splatnosti.
- Hodnota všech pohledávek (bez příslušenství) vůči jednomu dlužníkovi je nižší nebo rovna 30 000 Kč.

Jednoduše lze obecně říci, že se jedná o tvoření opravných položek k drobným pohledávkám do 30 000 Kč s dobou po splatnosti více než 12 měsíců. Důležitou podmínkou je také nepromlčenost pohledávky.

- **Opravné položky k zahraničním pohledávkám**

Jestliže máme v účetnictví pohledávky, které jsou oceněny v cizí měně, vytváří se k těmto pohledávkám opravné položky ve stejné měně, podle § 4 odst. 12 zákona o účetnictví. Přeceňování opravné položky se provádí k rozvahovému dni podle aktuálního směnného kurzu České národní banky, který je platný pro tento den. V případě změny ceny opravné položky nevzniká kurzovní rozdíl. (Bařinová a Vozňáková, 2007)

2.6.2. Odpis pohledávek

Za předpokladu, že pohledávka již určitě uhrazena nebude, se z ní stává pohledávka nedobytná a můžeme ji účetně odepsat. Účetní odpis nesnižuje základ daně.

Daňově účinný bude tento náklad pouze tehdy, že je splněná některá z podmínek v zákoně o dani z příjmů (§ 24, odst. 2, písm. y). Odpis pohledávky lze daňově uplatnit do výše vytvořených zákonných opravných položek. Pokud provedeme odpis v plné výši - 100 %, dochází k vyřazení pohledávky z evidence.

• Jednorázový odpis pohledávek

Jednorázový odpis pohledávek, který lze zahrnout do daňově uznatelných nákladů upravuje zákon o daních z příjmů v § 24. Do nákladů může být odepsána jmenovitá hodnota pohledávky nebo pořizovací cena pohledávky, pokud byla nabyta postoupením, vkladem nebo při přeměně společnosti za dlužníkem:

- u něhož soud zamítl návrh na prohlášení konkursu nebo zrušil konkurs;
- který je v úpadku nebo jemuž úpadek hrozí na základě výsledků insolvenčního řízení;
- který byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem spojenou osobou;
- který zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáhána na dědicích;
- na jehož majetek je uplatňována veřejná dražba;
- jehož majetek je postižen exekucí.⁸

2.7. Zánik pohledávek

Jedná se o ukončení závazkového právního vztahu, který nastává na základě právního úkonu. Jak nejčastěji mohou zanikat pohledávky, si nyní více přiblížíme.

2.7.1. Splnění dluhu

Splněním, nebo-li úhradou, dluhu závazek zaniká. Dlužník musí dluh splnit na svůj náklad a nebezpečí řádně a včas.

---

⁸ Zákon č. 586 ze dne 20. listopadu 1992 České národní rady o daních z příjmů (zákon o dani z příjmů). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 117

2.7.2. Započtení pohledávky

Dalším ze způsobů zániku může být započtení pohledávky, neboli kompenzace, která se řídí obchodním zákoníkem. Tento zákon však obsahuje pouze některá ustanovení o započtení pohledávky, a proto ve zbytku práva využijeme občanský zákoník.

Mají-li věřitel a dlužník nějaké vzájemné pohledávky stejného druhu, mohou zaniknout započtením, jestliže se vzájemně kryjí a pokud některý z účastníků vztahu projeví snahu k započtení. Je to sice jednostranný právní úkon, ale dojít musí k oboustranné dohodě mezi účastníky, jinak nelze započtení provést.

Vzájemné pohledávky a dluhy zanikají vždy jen do výše, v níž se navzájem kryjí.

2.7.3. Další způsoby zániku pohledávek

a) *Dohoda o zrušení*

Strany se mohou dohodnout na zániku pohledávky, aniž by přitom vznikla pohledávka nová.

b) *Promlčení*

U pohledávek je důležité hlídat si promlčecí lhůty. Promlčení pohledávky neznamena, že právo zaniká, ale nemůže být v zákonné době uplatněno u soudu, pokud se dlužník promlčení dovolá. Protože od 1. 1. 2014 došlo k novelizaci občanského zákoníku (NOZ) popíšeme si právní úpravu podle starého i podle nového občanského zákoníku.

- **Právní úprava dle starého občanského zákoníku**

Obecně činí promlčecí doba pro obchodně právní vztahy (tzn. podnikatel-podnikatel) 4 roky a pro občanskoprávní vztahy (tzn. podnikatel - zákazník) 3 roky. V praxi sebou rozdílná délka promlčecí doby přinášela nejasnosti. Promlčecí doba běží ode dne splatnosti. Promlčecí doba se zastaví, pokud věřitel za účelem nároku svého práva podá žalobu k soudu.

Právní úprava promlčení dle starého občanského zákoníku a obchodního zákoníku se použije na ty případy, kdy promlčecí lhůta začala běžet před 31. 12. 2013.

- **Právní úprava dle nového občanského zákoníku**

Právní úprava pro stanovení počátku a délky promlčecí lhůty je v NOZ upravena rozsáhleji a podrobněji než ve starém občanském zákoníku. Obecně NOZ stanovuje, že pokud se jedná o právo vymahatelné u veřejné moci, začíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, nebo pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných

pro začátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět mohla a měla.⁹ Promlčecí lhůta trvá tři roky, a majetkové právo se promlčí nejpozději uplynutím deseti let ode dne, kdy dospělo.

Rozhodné pro promlčení není, zda jste dlužníka upomínali, ale zda jste podali žalobu k soudu. To, že pohledávka po splatnosti není promlčená, lze prokázat písemným uznáním dluhu dlužníkem nebo zahájením soudního řízení.

c) Prekluze

Znamená zánik práva jeho neuplatněním ve stanovené, tzn. prekluzivní lhůtě. K zániku práva je třeba splnit dva předpoklady:

- musí uplynout zákonem stanovená doba,
- právo nesmí být v této době uplatněno.

d) Splynutí

Spočívá v tom, že splyne právo s povinností jedné osobě, a to jakýmkoliv způsobem. Nejlépe to pochopíme na ukázce, např. když se nájemce stane vlastníkem bytu, který má v nájmu. Důsledkem toho je, že práva i povinnosti zaniknou, neboť nikdo nemůže být sám sobě dlužníkem.

e) Prominutí dluhu

Věřitel má právo dlužníkovi kdykoliv dluh prominout. Dlužník s prominutím automaticky souhlasí, pokud neprojevil bez zbytečného odkladu výslovně nesouhlas nebo plnění dluhu. K tomuto způsobu zániku pohledávky zákon nevyžaduje písemnou

f) Odstoupení od smlouvy

Od smlouvy lze odstoupit, pokud si to obě strany ujednají, nebo když tak stanoví zákon. Strana může odstoupit od smlouvy ihned, jakmile druhá strana poruší smlouvu podstatným způsobem. Podstatným porušením rozumíme takové porušení, o němž strana porušující smlouvu věděla, nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvídala.

Odstoupením od smlouvy zanikají v plném rozsahu účinky práva a povinnosti stran.

---

⁹ PATERMANOVÁ, Lenka. *www.hblaw.cz :Promlčení. Srovnání právní úpravy dle NOZ, SOZ a OBCHZ* [online]. 09-02-2014. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.hblaw.eu/cz/aktuality/52-promlčení-srovnání-právní-úpravy-dle-noz-soz-a-obchz.html>

g) Odstupné

Pokud si strany ujednají, že jedna z nich může dluh zrušit zaplacením odstupného, ruší se tento dluh podobně jako při odstoupení od smlouvy. Právo zrušit závazek zaplacením odstupného však nemá strana, která plnění druhé strany přijala, nebo druhé straně sama plnila, i když třeba jen z části.

h) Následná nemožnost plnění

V případě, že se dluh stane po vzniku závazku nesplnitelným, zaniká pro nemožnost plnění.

Plnění není nemožné, pokud lze dluh splatit za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určité době. Nemožnost plnění musí prokázat dlužník a to bez zbytečného odkladu.

i) Smrt dlužníka nebo věřitele

Smrtí dlužníka povinnost nezaniká, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem. Smrtí věřitele právo zaniká, jestliže bylo plnění omezeno jen na jeho osobu.

2.8. Způsoby a postupy při vymáhání pohledávek

Dlužníci si často neuvědomují, že pohledávka začíná pouhým podepsáním smlouvy a že je důležité, zda dluh bude uhrazen včas, pozdě nebo neuhrazen vůbec. Nedochozí jim, že se mohou dostat jak do finančních, tak i psychických problémů. Věřitel nevymáhá své pohledávky hned na začátku, ale dává dlužníkovi čas. Tato časová lhůta je většinou v období jednoho roku. V tuto dobu má dlužník možnost dluh uhradit, a pokud se tak nestane, věřitel má právo podat žalobu. Tím se dlužníkovi navyšují náklady, které je povinen taktéž zaplatit. Tato problematika je obsažena v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

2.8.1. Mimosoudní vymáhání

V praxi se nejčastěji postupuje tak, že věřitel nejdříve sám kontaktuje dlužníka, buď telefonicky, nebo písemnou formou a upozorňuje ho na dosud neuhrazenou pohledávku. Také zjišťuje důvody, proč se platba opozdila, případně nabídne splátkový kalendář. Pokud zklame i tento způsob, dostávají se na řadu smluvní pokuty a úroky z prodlení. Dochází také k upozornění o dalším postupu vymáhání v případě stálého neuhrazení pohledávky. Zasílání upomínek není pro věřitele povinné, jedná se pouze o jeho dobrou vůli, vyřešit tuto situaci v poklidu a bez dalších nepříjemností v podobě soudního vymáhání.

Pokud nevyjde ani jeden z výše uvedených pokusů věřitele o úhradu od dlužitele, uplatňuje se využití specializované firmy, nebo advokátní kanceláře, které se zabývají vymáháním pohledávek. Vymáhání se většinou realizuje na základě příkazní smlouvy, v níž příkazce zplnomocňuje příkazníka. Nebo na základě smlouvy o právním zastoupení, ve které jsou navíc dohodnuty i konkrétní smluvní podmínky při vymáhání (např.: výše zálohy, provizní odměny z vymožené částky).

Vymáhací společnost zašle ještě jednou výzvu k úhradě upomínku, ve které vyzývá dlužníka, aby dobrovolně uhradil dluh spolu s příslušenstvím, tj. zejména úrokem z prodlení, či smluvní pokutu, pokud je sjednána. V případě, že zklame i tento poslední smírný pokus, dochází k vymáhání pohledávky soudní cestou – formou státního donucení.

2.8.2. Soudní vymáhání

Vymáhání dluhů pomocí soudů je časově náročný a zdlouhavý proces, navíc zde musíme platit soudní poplatky a předem náklady právního zástupce a ani po konečném pravomocném rozhodnutí nemáme jistotu, že dojde ze strany dlužníka k úhradě naší pohledávky.

Běžnou cestou je soudní řízení, které se zahajuje na základě klasické žaloby, anebo návrhem na vydání platebního rozkazu (zkrácená a rychlejší forma řízení bez jednání u soudu). Důležitá je připravenost smluv a všech souvisejících dokumentů s vymáháním pohledávky, součástí jsou i upomínky věřitele k zaplacení dlužné částky.

Jestliže však dlužník podá proti platebnímu rozkazu odpor (může tak učinit do 15 dnů od doručení), následuje klasické soudní řízení s nařízeným jednáním s cílem vůči dlužníkovi soudní rozsudek, jako je exekuční titul.

Nevýhodou je hlavně délka soudního řízení. V případě, že dlužník podá odpor, námítky, nebo odvolání proti rozsudku, může soudní řízení trvat opravdu dlouho.

2.8.3. Soudní výkon rozhodnutí, exekuční řízení

Pokud dlužník neuhradí svůj dluh ani na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu, pokračuje se ve vymáhání pohledávky v exekučním řízení. Na základě exekučního titulu lze pověřit k provedení exekuce vůči dlužníkovi soudního exekutora. Dlužník (v tomto vztahu nazýván povinný) pak opět musí uhradit i náklady spojené exekucí. (Pohl, 2002)

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů uvádí různé způsoby, jak lze zaplatit dlužnou částku, a to například

srážkami ze mzdy dlužníka, správou nemovité věci dlužníka, prodejem movitých a nemovitých věcí nebo zřízení zástavního práva k nemovitostem.

Odvolání proti exekučnímu příkazu není možné. Dlužník nesmí majetek, na který se vztahuje exekuční příkaz převést na jinou osobu, zatížit ho, nebo jakkoliv jinak s ním nakládat. (Bařinová a Vozňáková, 2007)

Pokud je vymáhání neúspěšné musí náklady spojené s exekucí uhradit věřitel (v tomto vztahu nazýván oprávněný).

2.8.4. Insolvenční řízení

Insolvenční řízení je upraveno zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), dále jen „insolvenční zákon“. Tento zákon upravuje řešení úpadku, případně hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením, aby došlo k co nejvyššímu poměrnému uspořádání majetkových vztahů k osobám, které jsou dotčeny dlužníkovým úpadkem. Insolvenční zákon se také zabývá oddlužením dlužníka.

Věřitelé své pohledávky uplatňují přihláškou pohledávky, ve které se musí dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které je osvědčují a připojit všechny listiny a písemnosti, které se toho týkají.

2.8.4.1. Úpadek

Insolvenční zákon stanovuje, že dlužník je v úpadku, pokud má více věřitelů a peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti a není tyto závazky schopen plnit, nachází se tedy v platební neschopnosti. Dlužník, který je podnikatelem, je v úpadku i tehdy, pokud je tzv. předlužen (jestliže má více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu majetku). Dále, v případě, že lze důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopný řádně a včas splnit podstatnou část svých závazků, jedná se o tzv. hrozící úpadek.

Možnosti řešení úpadku dlužníka v insolvenčním řízení jsou následující:

- a) konkurs,
- b) reorganizace,
- c) oddlužení,
- d) zvláštní způsoby řešení, které stanoví insolvenční zákon pro určité subjekty, nebo pro určité druhy případů.

a) Konkurs

Konkurs se odehrává na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu. Zjištěné pohledávky věřitelů jsou zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky, či jejich části nezanikají, pokud Insolvenční zákon nestanoví jinak.

Na insolvenčního správce, po prohlášení konkursu, přechází oprávnění nakládat s majetkovou podstatou. Provádí například akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkovy podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností. (Insolvenční zákon, §246, odst. 1)

b) Reorganizace

Co a kdy je reorganizace přípustná upravuje Insolvenční zákon, § 316, odst. 1. Reorganizace zpravidla znamená postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů.

Tento způsob řešení úpadku není přípustný, je-li dlužníkem právnická osoba v likvidaci, obchodník s cennými papíry nebo osoba oprávněná k obchodování na komoditní burze. Naopak přípustná je tehdy, jestliže celkový roční úhrn čistého obratu dlužníka za poslední účetní období předcházejícímu insolvenčnímu návrhu dosáhl nejméně na částku 50 mil. Kč, nebo zaměstnává-li dlužník alespoň 50 zaměstnanců v pracovním poměru.

c) Oddlužení

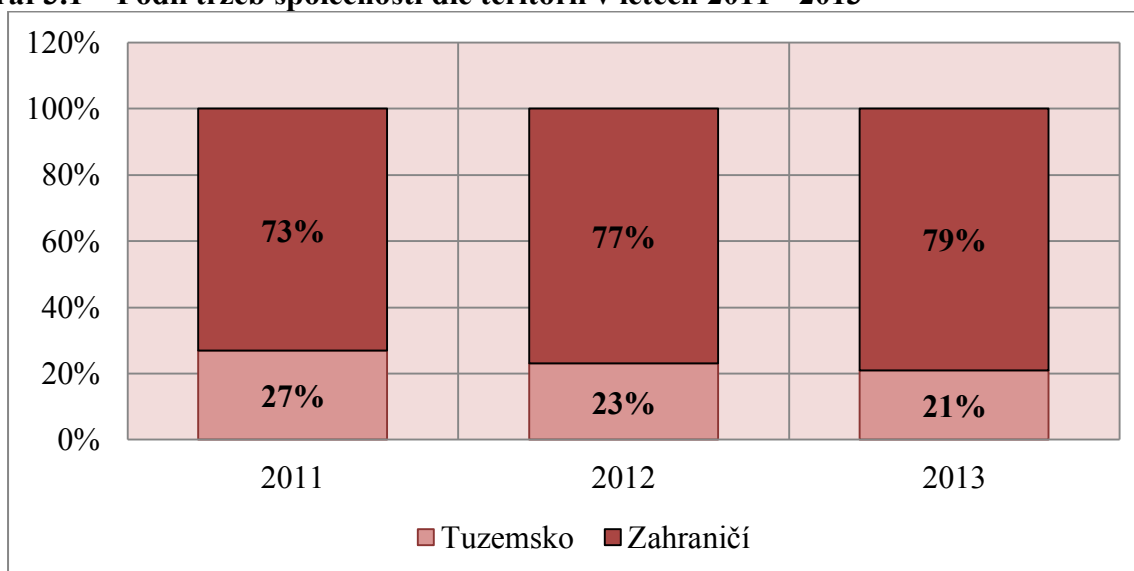
Ti dlužníci, kteří nejsou podnikateli a jejichž dluhy nepocházejí z podnikatelské činnosti, můžou navrhnout soudu, aby jeho úpadek řešil oddlužením. Lze provést dvěma způsoby, buď zpeněžením majetkové podstaty, nebo plněním splátkového kalendáře. Do majetkové podstaty se nezahrnuje majetek, který dlužník získal až v průběhu insolvenčního řízení potom, co nastaly účinky schválení oddlužení soudem. Cílem je uspokojit věřitele ve výši nejméně 30%, pokud by mělo jít o nižší procento, musel by na tuto možnost věřitel dobrovolně přistoupit. (Bařinová a Vozňáková, 2007)

3. ZPUSOBY ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK PO SPLATNOSTI KONKRÉTNÍ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

3.1. Profil společnosti

V praktické části bude charakterizována konkrétně zvolená obchodní korporace, která funguje na trhu již od roku 1994. Má právní formu společnosti s ručeným omezeným. Je vlastněna pouze jediným majitelem. Hlavní činností firmy je výroba a vazba knih, což je taky hlavním zdrojem příjmů. Nemá žádné vedlejší činnosti. Tuto společnost můžeme považovat za velký podnik, protože zde zaměstnává cca 350 zaměstnanců, kteří ročně vyrobí přes 20 milionů knih i jiných titulů a většina produkce putuje zejména do zahraničí, ale samozřejmě i do tuzemska.

Graf 3.1 – Podíl tržeb společnosti dle teritorií v letech 2011 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z účetních knih společnosti z let 2011- 2013

Graf 3.1 prezentuje každým rokem zdravý růst společnosti v klíčových teritoriích, a to především na zahraničních trzích, které jsou pro společnost velmi důležité a tvoří většinu odbytu výrobků a tím pádem i příjmů. Jak lze vidět, opravdu většina produkce putuje do zahraničí. Zahraniční klienti zajišťují tři čtvrtinu celkových tržeb.

3.2. Charakteristika pohledávek v obchodní společnosti

- **Způsob ocenění pohledávek**

Pohledávky se účtují ve jmenovité hodnotě. Pohledávky, u nichž jsou pochyby o jejich úhradě, se snižují pomocí opravných položek, které se účtují na vrub nákladů na svou reálnou hodnotu.

- **Způsob přepočtu pohledávek v cizích měnách na českou měnu**

Pohledávky v cizích měnách tvoří většinu přijatých objednávek a vystavených faktur. Společnost si stanovila pro přepočet pohledávek v cizích měnách na českou měnu pevný kurz ČNB, který je vždy k prvnímu dni v měsíci.

3.2.1. Druhy vzniku pohledávek

Ve společnosti se evidují krátkodobé pohledávky (doba splatnosti kratší než 1 rok), převážně ty, které vznikají z obchodních vztahů z uzavřených smluv, které musí mít písemnou formu. Jsou následkem ekonomické činnosti, tedy z hlavní činnosti firmy. Účtuje se o nich ve 3. účtové třídě. Dále se zde zahrnují pohledávky ke státu, ostatní poskytnuté zálohy, dohadné účty aktivní a jiné pohledávky.

Tab. 3.1 – Vývoj pohledávek v jednotlivých letech 2011 – 2013 (v tis. Kč)

Druh pohledávky	Rok		
	2011	2012	2013
Pohledávky z obchodních vztahů	137 422	126 299	127 015
Daňové pohledávky vůči státu	680	0	781
Krátkodobé poskytnuté zálohy	0	1703	134
Dohadné účty aktivní	400	552	859
Jiné pohledávky	20	62	130
Celkový objem krátkodobých pohledávek	138 522	128 616	128 919

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z účetních knih z let 2011 - 2013

Jak se vyvíjely pohledávky v jednotlivých letech, můžeme určit z **Tab. 3.1**. Z té lze i zjistit, že podstatnou, ne-li celou část pohledávek tvoří pohledávky z obchodních vztahů. Ostatní položky jiných druhů pohledávek tvoří jen nepatrnou část. Dohadné účty aktivní zahrnují pohledávky, u nichž není ke dni sestavení účetní závěrky přesně známa jejich hodnota. V roce 2012 byla poměrně vysoká hodnota poskytnutých záloh, tohoto způsobu jinak společnost moc nevyužívá. Dlouhodobé pohledávky (splatnost delší než 1 rok) ve sledovaném období evidovány nebyly, proto jsou v tabulkách uvedeny pouze hodnoty krátkodobých pohledávek. Následující tabulka **Tab. 3.2** zobrazuje celkový stav pohledávek a stav pohledávek z obchodních vztahů ve společnosti za jednotlivá sledovaná léta. Pohledávky z obchodních vztahů jsou rozděleny podle toho, zda-li je odběratel tuzemského, či zahraničního původu.

Tab. 3.2 - Pohledávky obchodní společnosti v letech 2011 – 2013 (v tis. Kč)

ROK	2011	2012	2013
Pohledávky celkem	138 522	128 616	128 919
Z obchodních vztahů - Tuzemsko	37 104	29 049	26 673
Z obchodních vztahů - Zahraničí	100 318	97 250	100 342
Z obchodních vztahů celkem	137 422	126 299	127 015

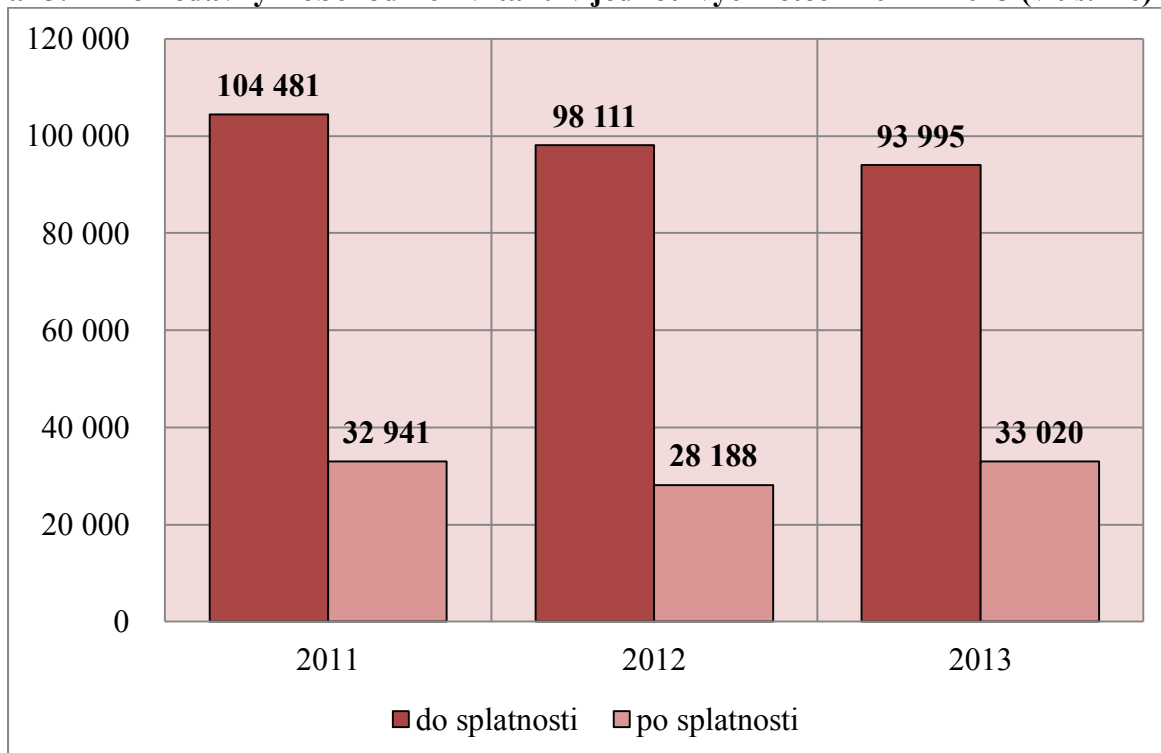
Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z výročních zpráv z let 2011 - 2013

Následující **Tab. 3.3** vyobrazuje z celkových pohledávek z obchodních vztahů rozdělení podle pohledávek, které jsou do splatnosti, a které jsou již po splatnosti. Pro přehlednější znázornění jsou tyto údaje dále přeneseny i do grafu – **Graf 2.2**.

Tab. 3.3 - Pohledávky z obchodních vztahů v jednotlivých letech 2011 - 2013 (v tis. Kč)

ROK	2011	2012	2013
Pohledávky z obchodních vztahů	137 422	126 299	127 015
do splatnosti	104 481	98 111	93 995
po splatnosti	32 941	28 188	33 020

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z výročních zpráv z let 2011 – 2013

Graf 3.2 - Pohledávky z obchodních vztahů v jednotlivých letech 2011 - 2013 (v tis. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z výročních zpráv z let 2011 - 2013

Pohledávky se v prvním sledovaném období snížily, v období následujícím byl zaznamenán nepatrný nárůst. Největší snížení pohledávek za sledované období společnost dosáhla v roce 2012, konkrétně šlo o pokles o 8 %. Zároveň však celých 22 % z pohledávek z obchodních vztahů bylo evidováno jako po splatnosti.

Od roku 2013 se firma snažila snižovat své portfolio neplatičů a pozdních platičů z předchozích let, lepším prověřováním zákazníků a „vyškrtnutím“ problémových zákazníků – neplatičů, ze svého seznamu. Uvolněné kapacity odběratelů se postupně dařilo uplatnit na zahraničním, ale i tuzemském trhu u stálých zákazníků a rovněž se díky novému systematickému plánu dařilo v zahraničí získávat i klienty nové. V roce 2013 se pohledávky meziročně zvedly o 716 tis. Kč, a bohužel 26% z celkového počtu pohledávek tvořily pohledávky po splatnosti, oproti roku 2012, kdy to bylo 22%

3.2.2. Pohledávky po splatnosti

Důležitou informací pro společnost je vývoj a stav pohledávek v jednotlivých obdobích. Díky těmto informacím společnost může sledovat, jestli se její pohledávky snižují, či zvyšují, a jestli se pohledávky po splatnosti promítají do dalších účetních období. V následující podkapitole je přehled pohledávek po splatnosti a vztahuje se pouze k pohledávkám z obchodních vztahů, kde jsou rozděleny podle jednotlivých dnů po splatnosti. Pro přehlednější pohled na danou problematiku jsou jednotlivé roky sledovaného období následně zachyceny v samostatných individuálních grafech.

Tab. 3.4 - Pohledávky po lhůtě splatnosti za jednotlivé roky 2011 - 2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Pohledávky po lhůtě splatnosti celkem	32 941	28 188	33 020
Z toho:			
Do 30 dnů	10 541	12 121	13 868
Od 30 do 90 dní	6 588	4 792	3 274
Od 90 do 180 dní	9 233	7 611	9 274
Nad 180 dní	6 579	3 664	6 604

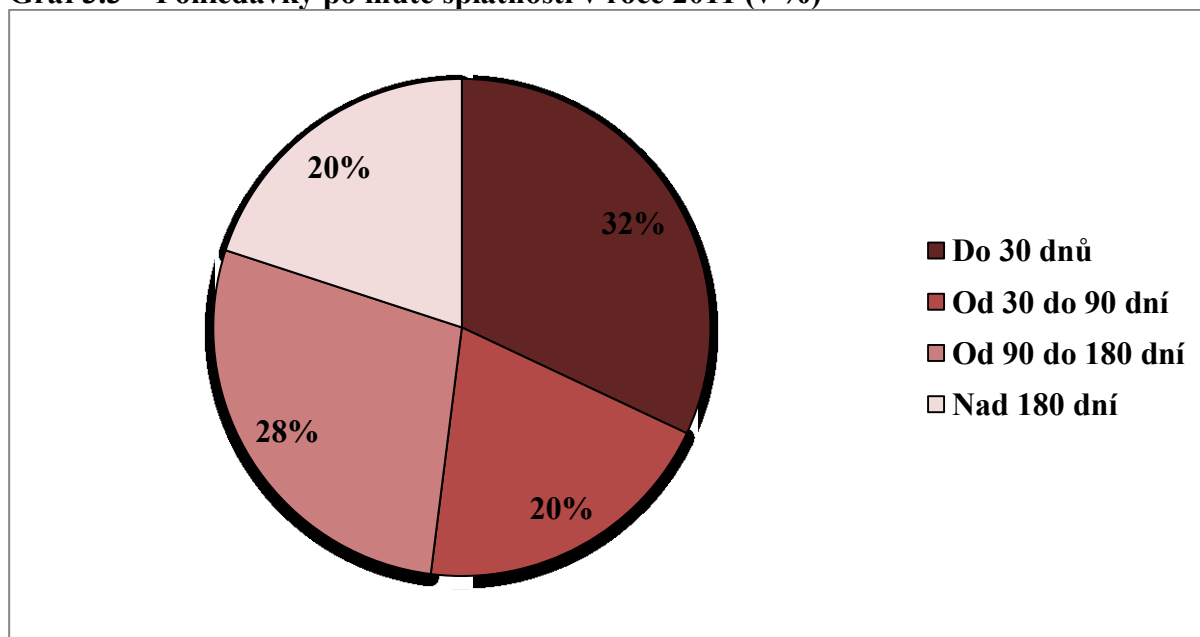
Zdroj: Vlastní zpracování údajů z příloh k účetní závěrce z let 2011 - 2013

V roce 2011 měla obchodní společnost pohledávky z obchodního styku v celkové výši 137 422 Kč, z toho přibližně 24 % tvořily pohledávky, které ještě nebyly uhrazeny. Největší

položku dosud nesplacených pohledávek tvořily ty s 30dny po lhůtě splatnosti. Z **Tab. 3.4** plyne, že nejnižší hodnotu pohledávek po lhůtě splatnosti měl rok 2012. V porovnání s rokem 2011 došlo ke snížení pohledávek po splatnosti o téměř 4,8 mil. Kč, snížení si lze povšimnout i u celkových pohledávek z obchodních vztahů. Celkově v tomto roce všechny položky klesaly. Naopak tomu bylo u pohledávek 30 dní po splatnosti, tam byl zaznamenán nárůst o 1 580 tis. Kč. Nejvyšší hodnotu pohledávek po lhůtě splatnosti měl rok 2013, kdy došlo ke zvýšení o 4,8 mil. Kč oproti minulému sledovanému období (stejná hodnota, jako předtím než došlo ke snížení). Procentně se pohledávky po splatnosti ke vztahu k celkovým pohledávkám z obchodních vztahů pohybují okolo 25 procent.

Pohledávky v jednotlivých letech se snižovaly a zvyšovaly na základě podnikatelské činnosti - podle toho, jak se dařilo prodávat. Situace společnosti, kdy pohledávky po splatnosti tvoří 25 % z celkových pohledávek, se může v podstatě jevit jako přijatelná, avšak toto číslo nelze přehlížet a je třeba mu věnovat pozornost, aby se nezvyšovalo, protože v pohledávkách má společnost vázáno hodně svých finančních prostředků.

Graf 3.3 – Pohledávky po lhůtě splatnosti v roce 2011 (v %)

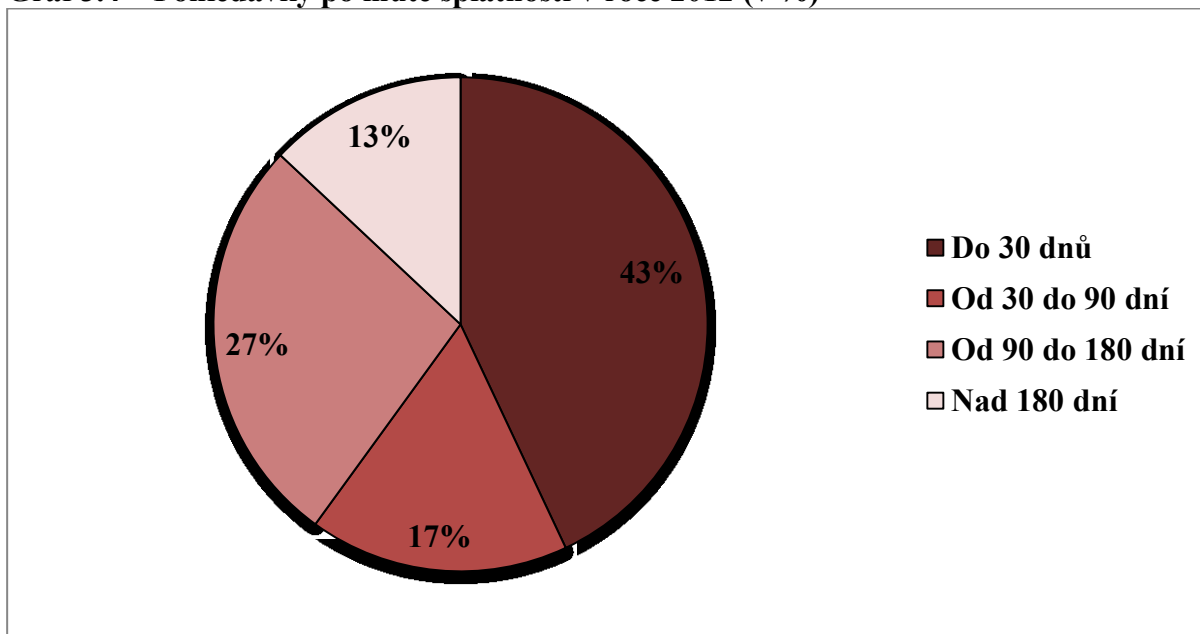

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z přílohy k účetní závěrce

V roce 2011, jak je patrné z **Grafu 3.3**, měly pohledávky po splatnosti podle jednotlivých dnů po splatnosti téměř podobné hodnoty. Největší podíl tvořily pohledávky po splatnosti do 30 dnů, a to konkrétně 32%. Většina těchto dlužníků (s dluhy do 30 dnů) nezaplatila včas z důvodu momentálního nedostatku finančních prostředků a při kontaktování spolupracovali a projevovali snahu zaplatit. Pohledávky po splatnosti do 30 dnů a od 30 do 90 dní nepředstavují tak velké riziko nezaplacení. Mezi problémové se řadí pohledávky po splatnosti

od 90 do 180 dní a nad 180 dní. Tyto pochybné položky vykazovaly nižší procentní hodnoty (28% a 20%), ale i tak je jim třeba věnovat zvýšenou pozornost. Je důležité pohledávku sledovat a určit míru pravděpodobnosti, zda-li bude splacena.

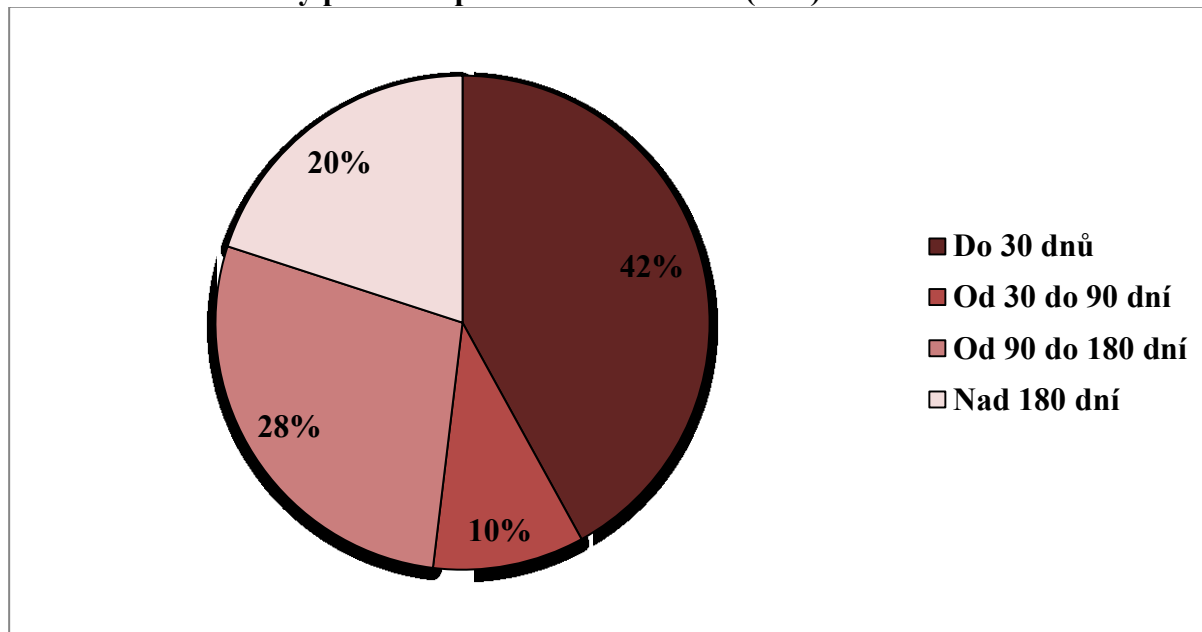
Graf 3.4 – Pohledávky po lhůtě splatnosti v roce 2012 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z přílohy k účetní závěrce

Graf 3.4 prezentuje rok 2012. Zde opět největší procentní položku tvoří pohledávky po splatnosti do 30 dnů a tvoří bezmála polovinu pohledávek po splatnosti. Oproti minulému období byl zaznamenán nárůst těchto pohledávek o 11%. Zároveň došlo ke snížení o 7% u pohledávek po splatnosti nad 180 dnů a jde tak o nejmenší položku v tomto období. Celkový objem pohledávek po splatnosti klesl o 14 %, a to z hodnoty 32,9 mil. Kč na 28,2 mil. Kč.

Graf 3.5 – Pohledávky po lhůtě splatnosti v roce 2013 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z přílohy k účetní závěrce

Poslední sledovaný rok 2013 představuje **Graf 3.5**. Největší položku znovu tvoří pohledávky po splatnosti do 30 dnů, a je to jen o procento méně, než v minulém období.

Celkové pohledávky po splatnosti z obchodních vztahů v tomto roce stoupy o 4,8 mil. Kč, procentně o 17 % oproti roku 2012. Tuto situaci se obchodní korporace rozhodla řešit. Jednalo se například o tyto způsoby řešení:

- vyžadování záloh; dodání až po zaplacení (i když ne vždy lze tyto způsoby realizovat);
- častější upozorňování na splatnost.

V této podkapitole se díky podkladům společnosti podařilo zjistit, že pohledávky po splatnosti tvoří v průměru 24 procent z celkových pohledávek z obchodních vztahů. Ačkoliv celkové pohledávky z obchodních vztahů oproti prvnímu sledovanému období výrazně klesly, pohledávky po splatnosti zaznamenávají střídavý trend. Tyto pohledávky po splatnosti byly dále rozděleny podle toho, jak dlouho již po splatnosti jsou do časových rozmezí. Následně byl pro každé období vytvořen samostatný graf, ke kterému byl vypracován stručný komentář.

3.3. Opravné položky pohledávek v obchodní společnosti

Před tvorbou opravných položek musí proběhnout nejdříve inventarizace pohledávek, po které si společnost vyčlení pohledávky po splatnosti. Ty pak posuzuje, jestli jsou rizikové, a jestli

k nim lze vytvořit opravnou položku. Opravné položky ve společnosti se tvoří klasicky na vrub nákladů, a rozlišuje je na daňové a účetní:

- účetní opravné položky účtuje na účet 559,
- daňové opravné položky účtuje na účet 558,

a to souvztažně s účtem 391- Opravná položka k pohledávkám. Účet 391 dále člení analyticky na účty následovně:

- 391.001 – daňové opravné položky k pohledávkám;
- 391.002 – účetní opravné položky k pohledávkám;
- 391.003 – opravné položky k těm pohledávkám, které jsou vymáhány u soudu;
- 391.004 – opravné položky k těm pohledávkám v konkursním řízení.

Dále se společnost při tvoření opravných položek řídí zákonem č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů a zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení jsou vytvářeny ve výši 100 %. Pokud jsou pohledávky podány k soudnímu vymáhání, tvoří se opravné položky ve výši 80 %, a ve výši 20 % až 33 % pokud jsou pohledávky podány k rozhodčímu soudu, nebo pokud dlužník teprve vstupuje do likvidace.

3.4. Způsoby zajištění pohledávek v obchodní společnosti

a) Záloha

Jelikož poskytnutí zálohy, nebo i platby celé ceny není nijak stanoveno žádným právním předpisem, závisí zcela na dohodě mezi prodávajícím a kupujícím. Výše zálohových částek není ve společnosti nijak zvlášť stanovena a odvíjí se například od výše celkové částky za služby, či výrobky.

b) Platba předem

Tohoto způsobu se v současnosti hodně používá, často v souvislosti s vysoce riskantním zákazníkem. Jedná se o platbu předem, nebo zaplacení při převzetí zboží. Ve sledované obchodní společnosti se tohoto způsobu využívá hlavně při novém odběrateli, při jeho první objednávce, nebo při zakázkách pro nepravidelné odběratele. Jde v podstatě o takové

prověření věrohodnosti. Pokud spolupráce dlouhodobě a pravidelněji pokračuje, společnost umožňuje delší dobu splatnosti.

c) Smluvní pokuta

Pokud dojde k porušení smluvních podmínek, tedy pokud dojde k pozdnímu zaplacení odběratelem, využívá společnost zajištění formou smluvní pokuty, která je zakotvena v obchodní smlouvě. Za každý den prodlení si společnost fakturuje pokutu ve výši, která bývá stanovena jednotlivě. Měla by být přiměřená významu a hodnotě uzavíraného obchodu.

d) Směnka

Například, když obchodní společnost má nového zákazníka a velkou dodávku, požádá zákazníka o podepsání směnky. Směnka vylučuje jakékoliv pochybnosti o existenci dluhu a dlužník si je plně vědom, že pokud by směnku nezaplatil, může věřitel zaplacení směnky soudně vymáhat. Při vystavení směnky zaleží opět individuálně, jestli směnka bude splatná okamžitě (např. platba proti dodávce), nebo bude mít odloženou splatnost (v tomto případě může dlužník držet směnku až do splatnosti, která je stanovena na směnce).

Stane-li se, že společnost potřebuje peněžní prostředky ihned, využívá také eskontu směnky bankou.

e) Započtení pohledávky

Společnost také využívá možnost započtení pohledávek. Musí jít však o pohledávku stejného druhu, v tomto případě se jedná o pohledávky při prodeji zásob. Důsledkem platného a účinného započtení je, že se obě pohledávky ruší v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí. Tím společnosti ubude závazek a zároveň se sníží i pohledávka.

f) Pojištění pohledávek

Pojištění pohledávek chrání společnost před nezaplacením dluhů od odběratele, které vyplývají z obchodní činnosti. Společnost využívá k pojištění svých pohledávek dvou specializovaných firem, které pomáhají předcházet ztrátám a zvyšovat ziskovost.

Většina nezaplacených faktur je důsledkem nedostatečné informovanosti o platební schopnosti zákazníků. Tyto specializované firmy společnosti pomáhají vybrat si takové odběratele, aby předešla a minimalizovala neplacení dluhů. Pokud odběratel nezaplatí, tak se tyto specializované firmy postarají o vymáhání pohledávky, a pokud toto vymáhání bude neúspěšné, finanční prostředky za pojištěné pohledávky budou vyplaceny právě pojišťovací firmou.

3.5. Způsoby vymáhání pohledávek v obchodní společnosti

V obchodní společnosti se pohledávkami zabývá Ekonomické oddělení se specialistou zaměřeným přímo na tuto problematiku. Když se objeví pohledávky, které překročí svou lhůtu splatnosti, začíná společnost podstupovat jisté kroky k nápravě. Zpravidla proces vymáhání začíná 7 až 14 dní po prodlení. Společnost se snaží vždy raději domluvit mimosoudní cestou, navrhnout druhé straně splátkový kalendář a využívat soudního vymáhání jen v krajních a nezbytných případech.

a) Vymáhání mimosoudní cestou

Prvním krokem při vymáhání pohledávky je telefonické upozornění dlužníka. Telefonické upozornění se odehrává ještě těsně před uplynutím doby splatnosti. Dalším krokem při vymáhání pohledávky je zaslání první upomínky – výzvy k úhradě. Všechny upomínky jsou zasílány doporučeně v písemné formě, aby mohly být případně použity v následném soudním sporu. V první upomínce je dlužník upozorňován na to, že požadovaný dluh ještě nebyl uhrazen a kdy tento dluh byl splatný. Jedná se o předběžnou výzvu, protože také může nastat situace, že dluh již byl splacen, před zasláním upomínky, ale peněžní prostředky ještě nebyly připsány na bankovní účet společnosti.

Druhá upomínka je zasílána v případě, že dlužník stále nezaplatil a ani nijak nezareagoval na první upomínku. V druhé upomínce je dlužník vyzýván, aby dobrovolně uhradil dluh spolu s příslušenstvím (tj. úroky z prodlení, poplatky z prodlení, příp. také smluvní pokutu, pokud byla sjednána v obchodní smlouvě).

Jestliže dlužník svůj závazek na výzvu neuhradí, ale projeví alespoň snahu situaci řešit (pokud se třeba dostal do platební neschopnosti a je to dobrý obchodní partner) přistupuje společnost například na sestavení splátkového kalendáře s uznáním dluhu. Pokud nevyužije ani této nabídky ke smíru, je upozorněn na to, že s ním může být zahájeno soudní řízení.

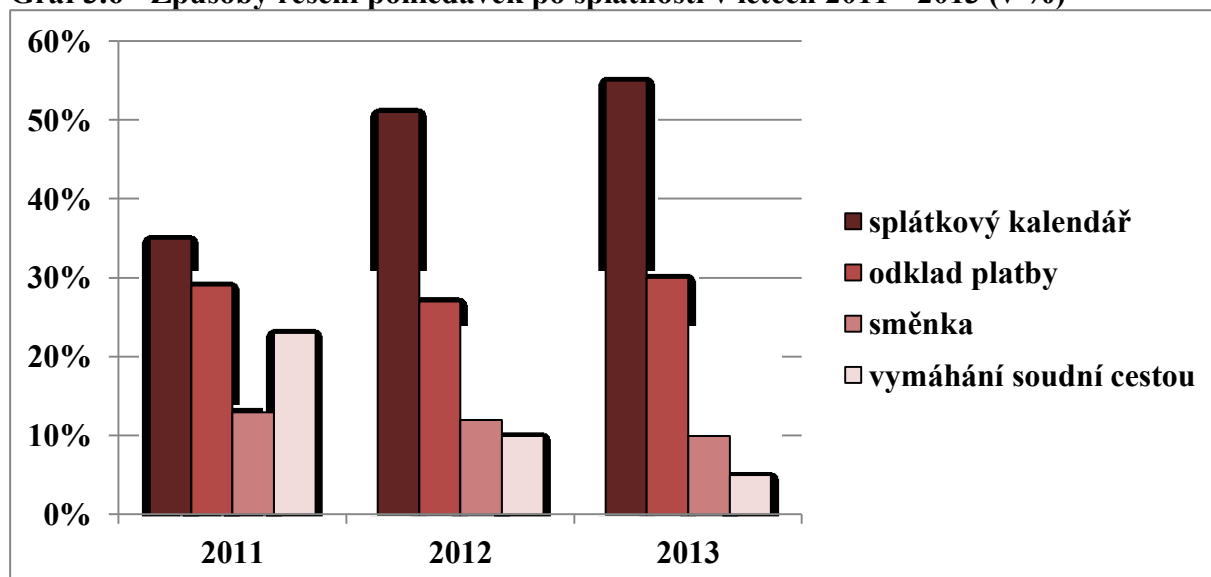
Rozhodnutí společnosti o postupu hodně záleží na tom, jak dlouho už s daným zákazníkem spolupracuje. Pokud spolupracují dlouhodobě, má s tímto zákazníkem většinou dobré obchodní vztahy. Proto se společnost vždy snaží domluvit mimosoudní cestou, a to i kvůli případným narůstajícím nákladům na vymáhání určité pohledávky. Dále rozhodnutí také záleží na výši dlužné částky.

b) Vymáhání soudní cestou

Neuhradí-li dlužník pohledávku ani na základě písemných výzev k úhradě, nemá snahu se domluvit na splátkovém kalendáři, případně ani nedodrží sjednané splátky, přistupuje společnost, prostřednictvím advokátní kanceláře, k podání žaloby k soudu. K tomu musí společnost dodat všechny potřebné doklady ověřující existenci pohledávky. Jedná se o obchodní smlouvu, dodací listy, písemné upomínky a všechny další případné písemnosti, které s dlužníkem společnost vedla.

Následující **Graf 3.6** vyobrazuje přehledně způsoby, které společnost nejčastěji využívá při řešení pohledávek po splatnosti se svými zákazníky. Společnost využívá ve výjimečných případech možnosti spolupráce s vymahačskými profesionálními agenturami, své pohledávky neprodává.

Graf 3.6 - Způsoby řešení pohledávek po splatnosti v letech 2011 - 2013 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu 3.6 tedy můžeme vyčíst, že jak již bylo řečeno, společnost se vždy snaží přistupovat ke svým dlužníkům přátelsky a vyřešit dosavadní problém se splácením dohodou. Podstatnou část řeší společnost buď splátkovým kalendářem, nebo odkladem platby. Většinou se totiž jedná o zákazníky s dlouhodobou spoluprací, kteří se momentálně nacházejí v sekundární platební neschopnosti a také chtějí tuto situaci nejlépe řešit dohodou. V roce 2011 byla nucena některé případy řešit soudní cestou, jednalo se hlavně o pohledávky po splatnosti nad 180 dní. Protože to souviselo s náklady na soudní řízení, rozhodla se společnost i tyto rizikové pohledávky řešit lépe a méně nákladně. V roce 2013 společnost

řešila vymáhání prostřednictvím soudu jen v pěti procentech případů. Společnost využívá i možnost ošetřit své pohledávky směnkou, jedná se přibližně o 10 % případů.

Třetí kapitola této bakalářské práce byla zaměřena na strukturu pohledávek, na způsoby zajišťování pohledávek a následné vymáhání pohledávek po splatnosti v konkrétní obchodní společnosti. Díky poskytnutých údajů z rozvah, z příloh účetní závěrky a výkazů zisků a ztrát, které obchodní společnost dala k dispozici, byly sledovány tři účetní období za léta 2011 až 2013. Dále díky těmto i dalším údajům mohlo být nastíněno, jak funguje vymáhání pohledávek po splatnosti v praxi a jakých postupů se obchodní společnost drží a jakých možností zajištění využívá.

4. VYHODNOCENÍ SITUACE A NÁVRHY ŘEŠENÍ POHLEDÁVEK PO SPLATNOSTI V OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

Tato kapitola je zaměřena na analýzu podniku, díky které můžeme zjistit, jak je společnost schopná hradit své závazky, jak dlouho má své finanční prostředky držené v pohledávkách apod. Dále budou navrženy možné způsoby řešení, jak například předejít pohledávkám po splatnosti, případně jak lépe tyto pohledávky evidovat a vymáhat od dlužníků.

4.1. Analýza obchodní společnosti

Jedná se o analýzu zdrojů, tedy analýzu činností. V nich hrají hlavní roli peníze, finanční zdroje a čas. Cílem a výsledkem této analýzy je odhalení silných a slabých stránek společnosti a zjištění její výkonnosti. Získané informace se vyhodnotí a stává se tak z nich jeden z nástrojů k řízení podniku. Všechny následující ukazatele se musí porovnat s doporučenými hodnotami a na jejich základě se vyhodnotí situace a provedou se případná opatření.

4.1.1. Ukazatelé aktivity

Pomocí těchto ukazatelů můžeme sledovat, jakou schopnost má podnik využívat svůj majetek. Tedy jak využívá svá aktiva, jestli nemá nevyužívané kapacity, a jestli je produktivní. Poměřují se hodnoty jak z rozvahy (majetek) tak z výkazu zisku a ztráty (tržby). Ukazatele měří, jak moc je vázán kapitál v jednotlivých formách majetku. Vychází se sice především z dat minulých období, ale je podkladem pro rozhodování v budoucnosti. (Řežňáková a kol., 2010).

V této části bude sledována vázanost kapitálu pouze v krátkodobých pohledávkách z obchodních vztahů.

- **Doba obratu pohledávek**

Doba obratu pohledávek, nebo také doba splatnosti pohledávek nám udává za jakou průměrnou dobu nám zákazník zaplatí, tedy jak dlouhou dobu máme v těchto pohledávkách vázány naše finanční prostředky. Jedná se tedy o dobu od vystavení faktury až po zaplacení. Cílem je mít tuto dobu co nejnižší. Počítá se ve dnech. Za optimální se považuje doba nižší než 30 dní, neměla by být delší než 90 dní a vzorec pro výpočet je následující:

$$\text{Doba obratu pohledávek} = \frac{\text{Krátkodobé pohledávky}}{\text{Tržby}} \cdot 360$$

Tab. 4.1 - Doba obratu pohledávek z obchodních vztahů v letech 2011 - 2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Pohledávky z obchodních vztahů	137 422	126 299	127 015
Tržby	537 503	596 897	598 745
Doba obratu pohledávek	92,04	76,17	76,37

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z účetních knih společnosti z let 2011 – 2013

Tab. 4.1 zaznamenává doby obratu pohledávek z obchodních vztahů v jednotlivých letech. V prvním sledovaném období, v r. 2011, vykazovala firma neuspokojivou dobu obratu pohledávek 92 dní. Toto číslo nám říká, jak dlouho v průměru trvá odběrateli zaplatit fakturu. Uspokojivé hodnoty se pohybují kolem 50 – 65 dní.

V následujícím roce 2012 se situace zlepšila a firmě se podařilo zkrátit průměrnou dobu obratu pohledávek o 16 dnů. Doba od vystavení faktury až po zaplacení trvala v průměru 76 dní, i přesto nelze danou dobu považovat za uspokojivou. V posledním sledovaném období, v roce 2013, se doba obratu pohledávek nemění a zůstává stejná, jako v předchozím období. Peněžní prostředky jsou vázány v pohledávkách v průměru 76 dní.

Vzhledem k tomu, že společnost má v pohledávkách vázáno hodně finančních prostředků, měla by se snažit o zkrácení doby pohledávek, protože příliš dlouhá doba obratu pohledávek může vést k například k platební neschopnosti firmy. O zkrácení se může snažit pomocí větší urgency a častějšími upozorňováními na splatnost. Užitečné také je, když se výsledné hodnoty porovnají s platebními podmínkami, za které společnost prodává a fakturuje své výrobky či služby. Pokud jsou hodnoty vyšší, než jsou naše obchodní podmínky, znamená to, že nám naši zákazníci neplatí včas.

- **Obrátka pohledávek**

Obrátka pohledávek, nebo také rychlost obratu pohledávek, udává počet obrátů pohledávek za sledované období, tedy jak rychle jsou pohledávky společnosti přeměňovány na finanční prostředky. Přitom je vhodné, aby hodnota tohoto ukazatele byla vyšší než hodnota doby splatnosti pohledávek. Všeobecně se říká, že čím vyšší hodnota tohoto ukazatele, tím silnější pozice dané společnosti, a to nejen v oblasti jednání s dodavateli.¹⁰ Výpočet obrátky pohledávek se vypočte následovně:

¹⁰ ZIKMUND, Martin. *www.businessvize.cz: Ukazatelé aktivity* [online]. 13-04-2010 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/financni-analyza/ukazatele-aktivity>

$$\text{Obrátka pohledávek} = \frac{\text{Tržby}}{\text{Krátkodobé pohledávky}}$$

Tab. 4.2 – Počet obrátek pohledávek z obchodních vztahů v letech 2011–2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Pohledávky z obchodních vztahů	137 422	126 299	127 015
Tržby	537 503	596 897	598 745
Počet obrátek pohledávek	3,91	4,73	4,71

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z účetních knih společnosti z let 2011 – 2013

V **Tab. 4.2** jsou vypočtené hodnoty ukazatele obrátky pohledávek v jednotlivých letech. V roce 2012 hodnota oproti roku 2011 stoupla na hodnotu 4,73. V následujícím roce 2013 nepatrně poklesla. V průměru se společnosti pohledávky přemění na finanční prostředky čtyři krát za sledované období. Pro společnost by bylo nejlepší, kdyby tyto hodnoty vykazovaly číslo vyšší.

- **Doba úhrady krátkodobých závazků**

Tento ukazatel měří dobu s jakou společnost průměrně hradí své závazky z obchodního styku, neboli kolik dní čerpá bezúročný dodavatelský úvěr od svých dodavatelů. Díky němu můžou věřitelé zjistit informace o předpokládané platební morálce odběratele. Tyto informace vyplývají z finančních výkazů, které společnosti zveřejňují. Pokud vypočtená hodnota vykazuje vysoké číslo, zpravidla značí problémy v likviditě. Jako výbornou hodnotu lze považovat dobu kratší než 14 dní, a nepříliš uspokojivou hodnotu nad 70 dní. Hodnota se vypočte jako podíl krátkodobých závazků na tržbách a vynásobí se počtem dnů v roce – 360 dní.

$$\text{Doba úhrady krátkodobých závazků} = \frac{\text{Krátkodobé závazky}}{\text{Tržby}} \cdot 360$$

Tab. 4.3 – Doba úhrady krátkodobých závazků v letech 2011 – 2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Krátkodobé závazky	119 556	97 616	102 593
Tržby	537 503	596 897	598 745
Doba úhrady krátkodobých závazků	80,07	58,87	61,68

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z účetních knih společnosti z let 2011 – 2013

Z **Tab. 4.3** je zřejmé, že v roce 2011 společnost hradila své závazky v průměru 80 dní, toto číslo je již nad hranicí přijatelných hodnot. Avšak v následujících letech se tato hodnota snížila o 21 dní na hodnotu 59 dní. Podobné to bylo v roce 2013. Tyto dvě hodnoty jsou již přijatelné. Z těchto hodnot dále můžeme zjistit, že společnost, v porovnání s dobou úhrady pohledávek, splácí své závazky podstatně dříve než její odběratelé a to v průměru o 18 dní. Nicméně je alespoň uspokojivé to, že tyto hodnoty se ve sledovaných obdobích snižovaly.

4.1.2. Ukazatelé likvidity

Scholleová (2008, str. 156) tvrdí, že: „*Likvidita je vyjádřením schopnosti podniku přeměnit svá aktiva na peněžní prostředky a těmi krýt včas, v požadované podobě a na požadovaném místě všechny splatné závazky.*“

- **Okamžitá likvidita (likvidita I. stupně)**

Je vyjádřena poměrem finančního majetku a krátkodobých závazků. Do finančního majetku zahrnujeme peněžní prostředky, jak hotovost v pokladnách, tak i peníze na účtech v bankách, a krátkodobý finanční majetek, například obchodovatelné cenné papíry. Součástí krátkodobých závazků jsou i běžné bankovní úvěry. Doporučené hodnoty jsou uváděny v rozmezí 0,2 až 0,5. (Scholleová, 2008)

$$\text{Okamžitá likvidita} = \frac{\text{Finanční majetek}}{\text{Krátkodobé závazky} + \text{Krátkodobé bankovní úvěry}}$$

Tab. 4.4 - Ukazatel okamžité likvidity v letech 2011 – 2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Finanční majetek	10 008	9 102	9 236
Krátkodobé závazky	76 956	58 097	62 435
Krátkodobé bankovní úvěry	42 600	39 519	40 158
Okamžitá likvidita	0,08	0,09	0,09

Zdroj: Vlastní zpracování z údajů z účetních knih společnosti z let 2011 – 2013

Hodnoty okamžité likvidity jsou vypočteny v **Tab. 4.4**. Okamžitá likvidita je ukazatelem, který nám říká, jak je společnost schopná hradit své závazky svým krátkodobým finančním majetkem. Vzhledem k tomu, že ani v jednom roce společnost nedosahuje doporučených hodnot, měla by provést jistá opatření, ačkoliv tento ukazatel vypovídá pouze o finančním majetku společnosti a spousta finančních prostředků má vázáno v pohledávkách, které získává relativně včas je schopna všem svým závazkům dostát.

- **Pohotová likvidita (likvidita II. stupně)**

Ukazatel je očištěn o ne zrovna likvidní položku, a tou jsou zásoby. Udává, jakou schopnost má účetní jednotka ihned splácet své krátkodobé závazky. Doporučené hodnoty se uvádí mezi 1 až 1,5. (Scholleová, 2008) Ukazatel se vypočítá následovně:

$$\text{Pohotová likvidita} = \frac{\text{Krátkodobý finanční majetek} + \text{Krátkodobé pohledávky}}{\text{Krátkodobé závazky} + \text{Krátkodobé bankovní úvěry}}$$

Tab. 4.5 – Ukazatel pohotové likvidity v letech 2011 – 2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Krátkodobé pohledávky	137 422	126 299	127 015
Finanční majetek	10 008	9 102	9 236
Krátkodobé závazky	76 956	58 097	62 435
Krátkodobé bankovní úvěry	42 600	39 519	40 158
Pohotová likvidita	1,23	1,39	1,33

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z účetních knih společnosti z let 2011 – 2013

Položky pro výpočet ukazatele pohotové likvidity i samotná hodnota vypočteného ukazatele jsou uvedeny v **Tab. 4.5**. Ve všech sledovaných letech se jednotlivé položky pohybují ve velice podobných procentních hodnotách. V roce 2011 ukazatel vykazoval hodnotu 1,23, což byla hodnota nejnižší za všechny tři roky. V roce 2012 se hodnota zvýšila na 1,39, což bylo zapříčiněno snížením pohledávek a finančního majetku, ale krátkodobé závazky a krátkodobé bankovní úvěry zůstaly v procentním poměru k oběžným aktivům v téměř hodnotě shodné. Avšak všechny vypočtené hodnoty se pohybují v doporučeném rozmezí 1 až 1,5 a nepředstavují tedy pro společnost ohrožení z neschopnosti dostávat svým závazkům.

- **Běžná likvidita (likvidita III. stupně)**

Tento ukazatel udává, kolikrát jsou krátkodobé závazky společnosti kryty oběžnými aktivy. Vypočítá se jako podíl krátkodobých závazků a oběžných aktiv. Doporučené hodnoty se pohybují mezi 1,5 a 2,5. Problém nastává v případě, kdy je výsledná hodnota menší než 1, protože poukazuje na to, že krátkodobé závazky není z oběžných aktiv možno uhradit a je nutné je hradit z dlouhodobých zdrojů financování, z prodeje dlouhodobého majetku.

$$\text{Běžná likvidita} = \frac{\text{Krátkodobý finanční majetek} + \text{Krátkodobé pohledávky} + \text{Zásoby}}{\text{Krátkodobé závazky} + \text{Krátkodobé bankovní úvěry}}$$

Tab. 4.6 – Ukazatel běžné likvidity v letech 2011 – 2013 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013
Krátkodobé pohledávky	137 422	126 299	127 015
Finanční majetek	10 008	9 102	9 236
Zásoby	41 227	33 215	34 470
Krátkodobé závazky	76 956	58 097	62 435
Krátkodobé bankovní úvěry	42 600	39 519	40 158
Pohotová likvidita	1,58	1,73	1,66

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z účetních knih společnosti z let 2011 – 2013

V **Tab. 4.6** můžeme opět vidět položky potřebné pro výpočet hodnoty pohotové likvidity, i samotnou vypočtenou hodnotu. V případě tohoto ukazatele musíme uvést, jak bylo zmíněno výše, i výši zásob. Ve všech sledovaných obdobích byly vykazovány doporučené hodnoty, i když v roce 2011 to bylo „natěsno“. Problém by však nenastal, ten nastává, až když je hodnota nižší než 1. V následujícím roce hodnota stoupla na hodnotu 1,73, což mohlo být důsledkem snížení výše zásob o 8 012 tis. Kč. V roce 2013 hodnota nepatrně klesla na 1,66.

4.2. Vlastní návrhy řešení

4.2.1. Analýza zákazníka

Společnost by se měla soustředit na to, s kým vlastně uzavírá věřitelsko-dlužnický vztah a za jakých podmínek. Zaměříme se tedy na analýzu zákazníků, stálých i těch budoucích. Pokud bude společnost prodávat své služby a výrobky svým nejlepším odběratelům, bude mít nejspíše nízkou úroveň nezaplacených pohledávek, avšak zároveň pravděpodobně ztratí na tržbách a zisku z tohoto prodeje. Naopak vysoká úroveň nezaplacených pohledávek znamená zvýšené náklady spojené se správou rizikových pohledávek a vyšší vázanost kapitálu. Asi nejlepším způsobem pro stanovení optimální stanovení nezaplacených pohledávek je určit pravděpodobnost nezaplacení těchto pohledávek zákazníkem. Například lze zařadit určité skupiny zákazníků do rizikových kategorií, a přiřadit k nim odhadem pravděpodobnost nezaplacení. K tomu může pomoci prohlédnutí příslušných databází, které jsou na internetu volně dostupné, např. na webových stránkách: www.justice.cz; www.rzp.cz nebo www.dlužnik.cz. Dále pomocí referencí od jiných firem, či od banky. Tyto údaje potom můžou být shrnuty, jako v následující tabulce **Tab. 4.7** :

Tab. 4.7 – Rozdělení zákazníků do rizikových kategorií

Riziková kategorie	Pravděpodobnost nezaplacení
1	0 %
2	5 %
3	10 %
4	20 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Dalším možným způsobem je sledování finanční analýzy zákazníka. V tomto případě jsou k dispozici údaje, jako je rozvaha a výkaz zisku a ztráty, které jsou veřejné. A pomocí poměrových ukazatelů likvidity a zadluženosti můžeme porovnávat a určit, jestli je zákazník bezpečný, nebo nikoliv. Velký význam má i například ukazatel obrátky závazků a sledování splácení pohledávek naší firmě, které proběhly v uplynulé době.

Veškeré získané informace by společnost mohla archivovat, pro případné další využití v budoucnu, protože problematika nesplácení pohledávek bude stále aktuální. Společnost už přešla na elektronické databáze, na místo klasických papírových archivací v šanonech. Informace tedy budou lehké přístupné a snadněji dohledatelné.

4.2.2. Evidence pohledávek

Námi sledovaná společnost evidenci pohledávek samozřejmě provádí. V souvislosti s pohledávkami eviduje tyto údaje: název a sídlo odběratele, IČO, označení dokladu, druh plnění, výši dlužné částky, datum odeslání, termín splatnosti, datum inkasa, dobu opoždění platby, dále potom telefonní a e-mailový kontakt a jméno kontaktní osoby.

Tyto informace však nevypovídají o zákazníkovi nic o tom, jakou má platební morálku. Proto by nebylo marné, doplnit tuto evidenci například o informace, které by pomohly něco o platební morálce prozradit. Kupříkladu údaje o tom, jestli se v minulosti dlužník s platbou opozdil, jestli byl upomínán, nebo byl dohodnut splátkový kalendář, či odklad platby. U nových zákazníků by se použily údaje, které se zjistily při analýze těchto zákazníků. Také by se mohly evidovat způsoby zajištění určité pohledávky.

Všechny evidované data by mohly zlepšit celkový pohled a hlavně přehled o odběratelích. Dále by mohly být použity a brány v úvahu při sepisování nových smluv a zakázek.

4.2.3. Vhodné zvolení zajišťovacích nástrojů

Vzhledem k tomu, že ve společnosti je doba obrátky pohledávek poměrně dlouhá, nebylo by od věci provést proti neplatičům jistá opatření, a to například zvolením dalších typů zajišťovacích nástrojů. Dobře zajištěný závazek dává věřiteli určitou výši míry jistoty, že jeho nárok vůči dlužníkovi bude uspokojen. Některé druhy zajišťovacích nástrojů společnost již využívá.

Společnost se například může obrátit na faktoringovou či forfaitingovou společnost. Faktoringová společnost přebere pohledávky a vyplatí za ně částku sníženou o úrok a odměnu za převzetí odpovědnosti a plynoucího rizika z nezaplacení. V případě forfaitingu, společnost okamžitě obdrží částku za uhrazenou pohledávku, která je jistým způsobem zajištěna, sníženou o odměnu pro forfaitera.

Dalším vhodným zajištěním by bylo použití dokumentárního akreditivu, který patří asi mezi jednu z nejdůležitějších forem zajištění při obchodování s odběrateli z cizích zemí. Používá se pro snížení rizika, které je právě spojeno se zahraničním obchodem a platbami do zahraničí, ale bývá také výjimečně používán pro platební styk v tuzemsku. Společnost by využitím tohoto prostředku získala jistotu, že jí bude za dodávku zapláceno, protože záruku na sebe přebírá banka.

4.2.4. Stanovení postupu a pravidel při vymáhání pohledávky

Společnost, jak již bylo zmíněno ve třetí kapitole této bakalářské práce, dodržuje při vymáhání striktně právní úpravu. Avšak tento postup je jen jakési „nepsané pravidlo“, a ne vždy se postupuje stejně, což může mít za následek jak další prodlevu se splacením pohledávky, tak i zvýšení nákladů na toto vymáhání. Společnost by si mohla vytvořit například vlastní interní směrnici, ve které budou popsány přesné kroky postupu při vymáhání i časová rozmezí, kdy jednotlivé kroky provádět. Nejlepší by bylo, kdyby tuto interní směrnici vytvořili pracovníci ekonomického a obchodního oddělení, a titíž pracovníci by za ni i zodpovídali, případně dohlíželi, jestli tento postup je i dodržován. Zaměstnanci, kteří vyřizují objednávky a vystavují faktury, by měli být s touto směrnicí seznámeni a právě tito zaměstnanci by i měli za „své“ pohledávky zodpovídat, měli by je sledovat a včas informovat nadřízené, že s pohledávkou není něco v pořádku.

Čtvrtá kapitola této bakalářské práce byla věnována vyhodnocení situace v konkrétně zvolené obchodní společnosti. Z podkladů a dat byla provedena finanční analýza, a to pomocí ukazatelů likvidity a aktivity. Poté byla navržena jistá opatření na zlepšení stávající situace.

5. ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo charakterizovat pojem pohledávka, analyzovat reálný stav pohledávek v konkrétní firmě, tento stav zhodnotit a díky finanční analýze zjistit a určit, jaký dopad mají pohledávky na chod společnosti. Protože obchodní společnost, na jejíchž datech byla provedena praktická část, neevidovala dlouhodobé pohledávky, byla tato práce zaměřena na krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů – tedy se splatností do jednoho roku. Cíl se postupně podařilo naplnit v jednotlivých kapitolách této bakalářské práce.

Teoretická část bakalářská práce se v první řadě věnovala celkové problematice pohledávek, kde byly vysvětleny základní principy pohledávky v obchodních vztazích mezi věřitelem a dlužníkem. Další podstatná část byla věnována způsobům zajištění, díky kterým lze předejít vzniku pohledávek a způsobům utvrzení pohledávek, které se staly pohledávkami po splatnosti. Tyto způsoby byly stručně vyhodnoceny, leč tak, aby byly zmíněny všechny podstatné informace a aby tyto způsoby byly zcela pochopitelné. V závěru teoretické části byly vysvětleny možné postupy, kterých lze legálně, v souladu s právními předpisy použít k vymožení pohledávky. Ačkoliv existuje celá řada zajišťovacích nástrojů, žádný z nich nám nedává stoprocentní jistotu a záruku, že pohledávka skutečně bude splacena. V praxi totiž existuje mnoho případů, kdy se i léty prověřený odběratel, či zákazník dostane z nenadání do platební neschopnosti a problém je na světě. Vzniká problém jemu i nám. Nám proto, že možná již nikdy nedostaneme zapláceno, odběrateli kvůli tomu, že pokud například nemá dobré marketingové pracovníky, či jiné prostředky a způsoby, jak se zpět postavit na vlastní nohy, může jeho podnik jednoduše zkrachovat. Svou pozornost by společnost měla věnovat evidenci a sledování svých pohledávek.

V úvodu byla praktická část zaměřena na charakteristiku krátkodobých pohledávek z obchodních vztahů a těchto pohledávek po splatnosti, které se vyskytují v konkrétně zvolené obchodní společnosti a jejich vlivu na podnikatelskou činnost. Také bylo vysvětleno, jaké zajišťovací prostředky společnost využívá a jak postupuje při vymáhání pohledávek po splatnosti. V druhé části byla provedena analýza obchodní společnosti, a to pomocí ukazatelů aktivity (doba obratu pohledávek, počet obrátek pohledávek) a likvidity (okamžitá, běžná a pohotová likvidita), díky které bylo zjištěno, jak je společnost schopná dostát svým závazkům. Společnost nejvyšší váhu přikládá ukazateli pohotovosti likvidity, který se ve všech sledovaných obdobích pohyboval v doporučených hodnotách. Mírně se zvyšoval a zase snižoval, a proto lze předpokládat, že podobný vývoj bude následovat i v budoucích

obdobích. Taktéž za důležitý ukazatel společnost považuje dobu obratu pohledávek. V roce 2011 tato hodnota byla nad doporučenou hodnotou, leč se společnosti podařilo tuto hodnotu snížit, stále není optimální, ale dá se považovat za přijatelnou.

Předkládaná řešení, která jsou uvedena a popsána v závěru praktické části by měla vést ke zlepšení a zvýšení úspěšnosti vymahatelnosti pohledávek a tím i k zlepšení finanční situace, protože jak již bylo několikrát zmíněno, v pohledávkách je vázána většina finančních prostředků společnosti. Nemůžeme si myslet, že uvedené postupy vyřeší, nebo že díky nim dokonce vymizí problémy v oblasti problematiky pohledávek zcela, avšak je jisté, že jakékoliv malé zlepšení může být pro společnost přínosem.

Tato práce může být podkladem pro sledovanou obchodní společnost a to díky rozboru právě jejích účetních dat. Navrhovaná řešení ale mohou být inspirací i pro ostatní společnosti.

Seznam použité literatury

Monografie:

BAŘINOVÁ, Dagmar a Iveta VOZŇÁKOVÁ. *Pohledávky - vzory smluv a podání*, 2.vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. 128 s. ISBN 80-247-0581-8.

BAŘINOVÁ, Dagmar a Iveta VOZŇÁKOVÁ. *Pohledávky právně, daňově, účetně*, 3. rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 135 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

DRBOHLAV, Josef a Tomáš POHL. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 241 s. ISBN 978-80-7357-599-1.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2.vyd. Praha: C. H. Beck 2009. 139 s. ISBN 978-80-7400-182-6.

PILÁTOVÁ, Jana a Jaroslav RICHTER. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi: praktická řešení a vzory, daňová a účetní problematika, vybraná související ustanovení*. Olomouc: ANAG, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7263-534-4.

PILÁTOVÁ, Jana a Jaroslav RICHTER. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi: praktická řešení a vzory, daňová a účetní problematika, vybraná související ustanovení*, 2. vyd. Olomouc: ANAG, 2001. 118 s. ISBN 978-80-7263-678-5.

PILÁŘOVÁ, Ivana. *Účetní a daňový pohled na pohledávky po lhůtě splatnosti -účetní a zákonné opravné položky. Účetnictví v praxi: Měsíčník plný informací pro účetní a daňovou praxi*. Praha: Adore 2011, č. 5, ISSN 1211-7307.

POHL, Tomáš. *Vymáhání pohledávek*. 1.vyd. Praha: IFEC, 2002. 280 s. ISBN 80-86412-16-4.

POLOUČEK, Stanislav a kol., *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 978-80-7179-462-2.

RADKOVÁ, Martina. *Exekuce jiné pohledávky*. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-767-6.

REJNUŠ, Ondřej. *Finanční trhy: 4., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, 2014. 768 s. ISBN 978-80-2473-671-6.

RYNEŠ, Petr. *Podvojný účetnictví a účetní závěrka*. Olomouc: ANAG, 2010. 960 s. ISBN 978-80-7263-580-1.

ŘEŽŇÁKOVÁ, Mária. *Efektivní financování rozvoje podnikání*. Praha: Grada Publishing, 2012. 144 s. ISBN 978-80-2478-092-4.

ŘEŽŇÁKOVÁ, Mária a kol. *Řízení platební schopnosti podniku*. Praha: Grada Publishing, 2010. 191 s. ISBN 978-80-2473-441-5.

SCHOLLEOVÁ, Hana. *Ekonomické a finanční řízení pro neekonomy*. 1. vyd. Grada Publishing, a. s., 2008. 256 s. ISBN 978-80-247-2424-9.

SRPOVÁ, J., I. SVOBODOVÁ, P. SKOPAL a T. ORLÍK. *Podnikatelský plán a strategie*. Praha: Grada Publishing, 2011. 200 s. ISBN 978-80-2477-076-5.

Zákony, právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) .

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

Internetové zdroje:

DOLEČEK, Marek. *BusinessInfo.cz: Pohledávky* [online]. 22.3.2006. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pohledavky-ppbi-51112.html#!&chapter=2>

DOLEČEK, Marek. *BusinessInfo.cz: Směnky* [online]. 1.1.2014. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/smenky-ppbi-51213.html#!>

DROBIŠ, Zbyněk. FINANCE MEDIA A. S. *Smluvní pokuta v obchodněprávních vztazích* [online]. 12.06.2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/420544-smluvni-pokuta-v-obchodnepravnich-vztazich/>

HLAVÁČ, Petr. *www.mesec.cz* [online]. 22.3.2006. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/jak-vam-muze-poslouzit-factoring-nebo-forfaiting/>

HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR. *Dokumentární akreditiv* [online]. 2013 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/inmp/knihovna-informaci-pro-podnikani/zahranicni-obchod-a-preshranicni-poskytovani-sluzeb/platebni-a-dodaci-podminky-v-zahranicnim-obchode/dokumentarni-akreditiv.aspx>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Novinky v zástavním a zadržovacím právu* [online]. 2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/vecna-prava/konkretni-zmeny/novinky-v-zastavnim-a-zadrzovacim-pravu/>

PATERMANOVÁ, Lenka. *www.hblax.eu: Promlčení. Srovnání právní úpravy dle NOZ, SOZ a OBCHZ* [online]. 09-02-2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.hblaw.eu/cz/aktuality/52-promlцени-srovnani-pravni-upravy-dle-noz-soz-a-obchz.html>

ZIKMUND, Martin. *www.businessvize.cz: Ukazatelé aktivity* [online]. 13-04-2010 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/financni-analyza/ukazatele-aktivity>

Seznam zkratk

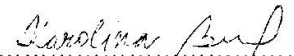
ČNB	Česká národní banka
NOZ	Nový občanský zákoník
Sb.	Sbírka
ZDP	Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
ZoR	Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů
ZoK	Zákon o obchodních korporacích
ZoÚ	Zákon o účetnictví

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevydělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. května 2015

.....
Karolina Branná